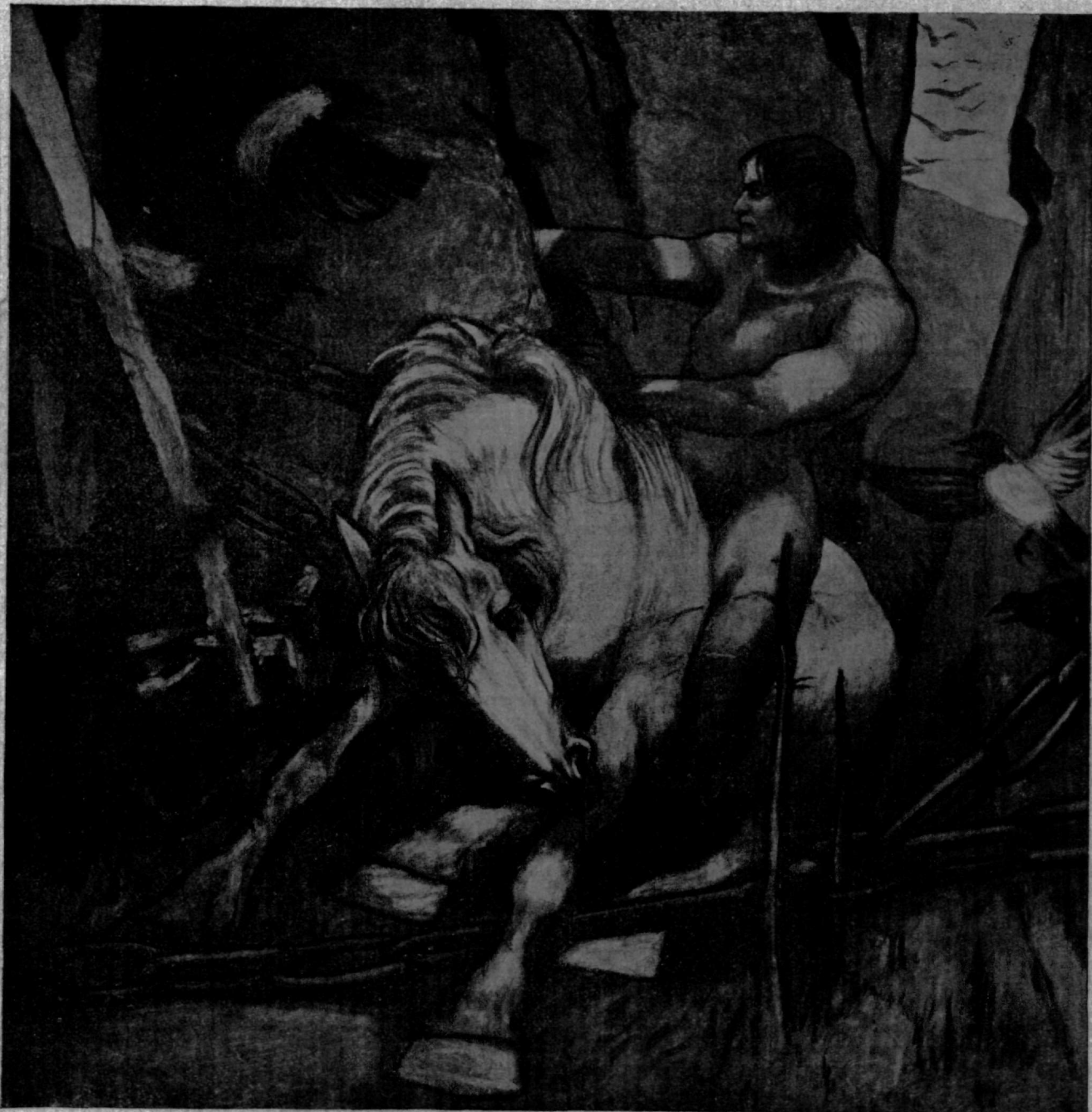

ODAMEES

Nr. 6 (20) JUUNI 1924

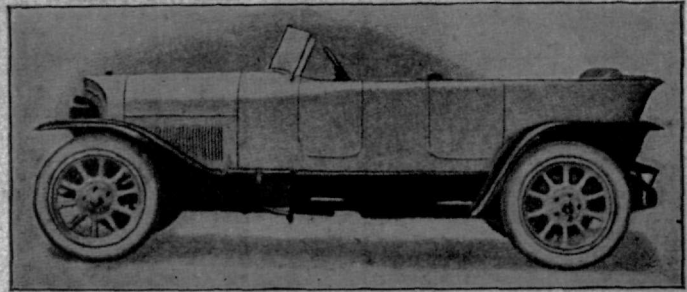
III AASTAKÄIK

Oskar Hoffmann: Kalevipoeg põrgu väravas

„FIAT“ luksus-autod

15/20 ja 20/30 H. P.

Kõik, mis moodne tehnika auto konstruktsiooni ja välise ilu alal pakkuda suudab, on kehastatud nendes paremates itaalia modellides. Lähemad teated ja hinnakirjad saadab

Ainuesitaja Eestis

HANS WINNAL, TALLINNAS

S.-Tatari tän. 1

Kõnetr. 3-42 ja 3-72

Praegu ilmus

Saaremaa ja Muhu muinasjäänused

Ülikooli Arkeoloogia Kabineti toimetused II | „Odamehe“ kirjastus

Teoses annab kõige päält prof. Tallgren täieliku ülevaate Saaremaa ja Muhu, meie muistsel vabadusajal kultuuriliselt ja sõjaliselt tugevama maakonna ajaloost kuni sakslaste tulekuni. Seejuures käsitletakse paralleelselt kogu muu Eesti muinasaega. Sellele järgneb kihelkondade viisi kõigi teadaolevate saarte muinasmälestusmärkide kirjeldus 58 joonise ja kolme värvilise kaardiga. Kirjeldustele on lisaks äratähendatud kõik senni ilmud kirjandus, milles seni vastavaid mälestusmärke käsitletud.

Raamat on tarvilik igale õpetajale, kes kodumaa muinasaega õpetab kui ka igale haritlasele, keda meie minevik huvitab.

HIND 300.—

Üliõpilastele otse kirjastuse rmpkst ostes 240.— Õpetajatele harilik hinnaalandus

„Odamehe“ tellimishind

$\frac{1}{1}$ aastas (12 nrt) — 400 marka
 $\frac{3}{4}$ „ (9 „) — 320 „

$\frac{1}{2}$ aastas (6 nrt) — 220 marka
 $\frac{1}{4}$ „ (3 „) — 115 „

Tellida võib igast numbrist alates. — Üksiku numbri hind endiselt 40 mk.

Tellimised saata „Odamehe“ päätalitusse Tartu, Promenaad 7-a. Tellimisi võtavad vastu ka kõik E. Vabariigi postkontorid ja korralikud raamatukauplused.

„Odamees“ on trükitud Türi Paberi- ja Puupapi-vabriku A.I.S. paberil
Tartu ladu — Kүүtri tän. 5, kõnetraat 4-77

Pidage meeles

et Eesti vanem päevaleht „Postimees“ rakendab kõik oma jõu Eesti rahva hääd käekäigu töösse. See püüdmine on „Postimehele“ kõige teadlikkude Eesti kodanikkude hulgas niisuuore poolehoidu toond, et „Postimehel“ praegu suurem kindlate tellijate hulk on, kui ühelgi teisel lehel Eestis.

Kui Teie veel „Postimehe“ lugejate hulgas ei seisa, siis tellige „Postimees“ veel täna ära ja soovitage seda ka sõpradele.

„Postimehes“ ilmutatel kuulutustel on kindel mõju, sellepärast kuulutab igaüks „Postimehes“.

„Postimees“ ilmub 7 korda nädalas. Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid ja kohalised tellijate vastuvõtjad.

„Postimehe“ kõrval ilmub ainukene korralik pilkeleht Eestis — „Sädemed“. Kes hääd poliitilisest pilkest lugu peab, see muretseb omale „Sädemed“. Hind 25 mk. Nõudke raamatukauplustest ja ajalehemüüjatelt.

Moe-, pudu- ja pesuäri Vennad Lepp

Tartus, Kaubahoov nr. 2. tel. 4-81

Alaliselt rikkalik valik: meester. ja naister. pesu, triik-särke, kraesid, manshette, kaelasidemeid, trakse, siidi-kaelashalle, sukki ja sokke, kindaid, koetud villaseid naister. jakke, meester. veste, laste kostüüme, shalle ja mütsse. — Kõiksuguseid pitse, pesatse ja pesusakke. — Täielik valik käsitööniite DMC. — Vihmaparje. — Sandaale

Võrk- ja trikoopesu. — Ujumiskostüüme

==== Igasugune korralik riiete auruga voltimine. ====

Jällemüüjatele hinnalandus
Hinnad võistlemata odavad

Graafilise-kunsti asutus (ja kirjastus) H. Laakmann, Tartus

asut. 1837. a.,

mis kõige moodsamate masinate ja aparatuuridega uuema aja saavutuste alal varustatud on, jaguneb järgmistesse

spetsiaal-osakondadesse:

Raamatutrükikoda

valmistab kõiki trükitöid, nagu raamatuid, vähemaid brošüüre, ilustatud kuulutusi liht- ja värvitrükis.

Kivitrükikoda

valmistab etikette, plakaate, kunstliselt valmistatud maitserikkaid ümbrikuid igasuguse sissepakkimise alal.

Tsinkograafia

valmistab võistlemata häduses kõiksuguseid klisheesid nii liht- kui ka kõige peenemaid autotüüpsid ühe- kui ka mitmevärvilise trüki jaoks.

Kõitekoda

valmistab hulgaviisi kooli-, raamatukogu-, kontori-, pangaja ilukõiteid, aadressi mappesi jne.

Lineerimisosakond

valmistab kõiki lineerimistöid lihtsates koolikaustikutes või kõige peenemaisemates tabelites.

Et iga osakonda nüüd esimese klassi välismaa spetsialistid juhatavad, pakub firma tõesti laitmatuid ja kunstimaitselisi töid parajate hindadega.

Pildileht „Odamees“

on oma mitmekesise, huvitava ja väärtusliku sisu tõttu saanud kõige loetavamaks ajakirjaks Eestis.

Päale kodumaa kaugemat ja lähemat minevikku käsitlevate illustreeritud artiklite, mille tõttu „Odamees“ on koguni paljudesse koolidesse õppeabinõuna tee leidnud, toob ajakiri „Odamees“ rohkesti muud huvitavat pildi- ja lugemismaterjali.

1924. aastal järgneb „Odamehes“ O. Lutsu pikem jutt „Äripäev“, mis sama autori Tootsi lugude „Kevade“, „Suve“ ja „Tootsi pulma“ järjena täis sütitavat humoori ja huvitavat sündmustikku.

„Äripäev“ ilmub illustreerituna kunstnik R. Kivilt, milleks pole tarvitatud mitte ainult „Äripäeva“, vaid ka „Kevade“, „Suve“ ja „Tootsi pulma“ aineid.

Päale selle järgneb „Odamehes“ Mayne Readi romaan „Päata ratsanik“, mida meie lugejad juba ülipõnevana on tundma õppind.

„Odamees“ ilmub 1924. aastal endiselt kord kuus.

„Odamehe“ tellimishind on endine:

$\frac{1}{1}$	aastas (12 nrt)	— 400 mk.
$\frac{3}{4}$	„ (9 „)	— 320 „
$\frac{1}{2}$	„ (6 „)	— 220 „
$\frac{1}{4}$	„ (3 „)	— 115 „

Tellimise aadress: Tartu, Promenaad 7-a, „Odamees“.

Tellimisi võtavad ühtlasi vastu kõik Eesti Vabariigi postkontorid ja suured raamatukauplused.

ODAMEES

Joala juga Narvajõel

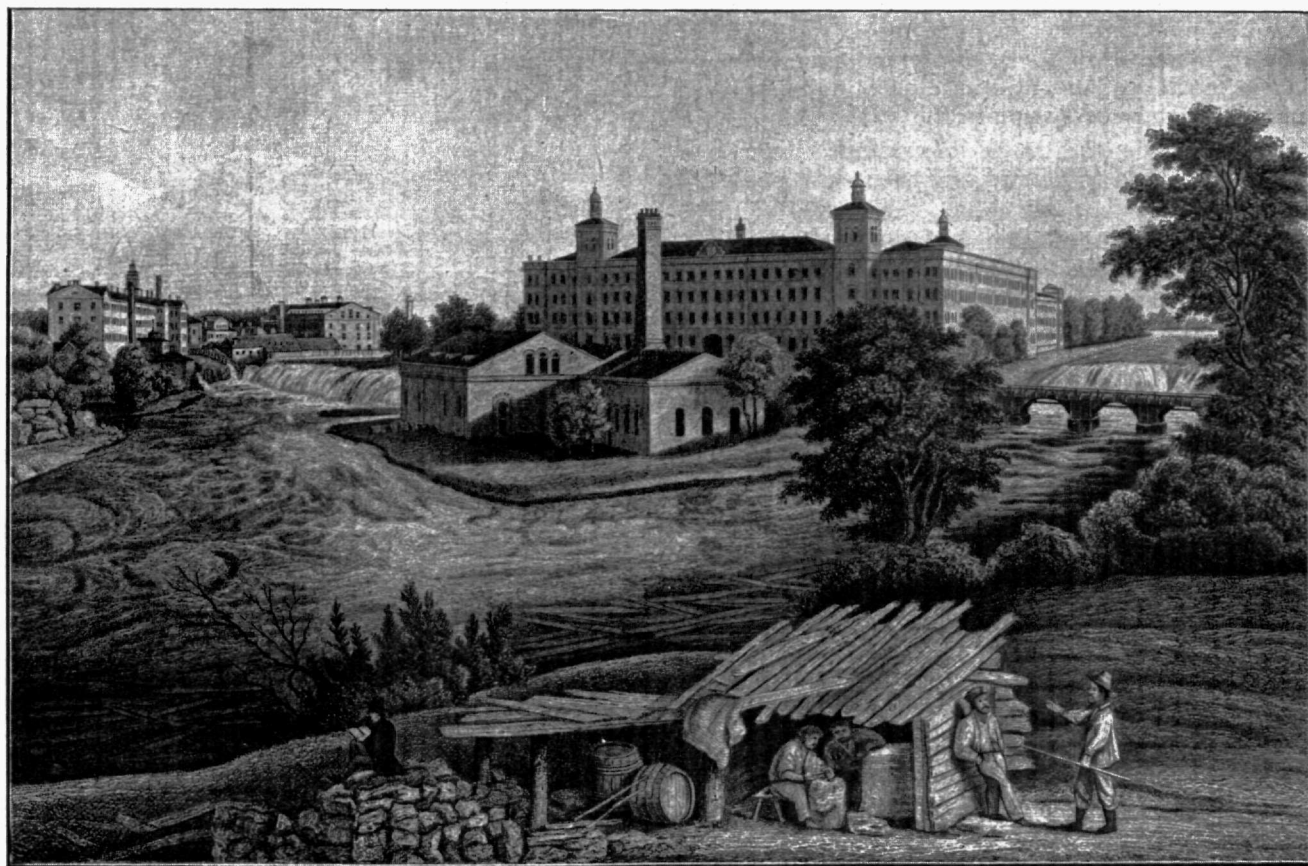
„Odamehele“ kirjutand G. Matto

Kes Narvas on käind, see ei suuda unustada suurepärast Joala juga Narvajõel. Vaatajat kohutab ja paelub ühtlasi see vägev looduse vaatemäng, mis ta siin kuuleb ja näeb. Juba kaugel ülemaalpool juga hakkab seni rahulikult vooland vesi kramplikke liigutusi tegema. Esmalt ilmuvad mingisugused salapärased närvilised tõmbed ja virvendused veepinnale, need suurenevad, saavad ägedama ilme ja jõepind tõmbub kühmaliseks. Neist kühmadest moodustuvad varsti keerdained, mis oma liigutustes ikka ägedamaks ja ägedamaks saavad ja viimaks „valge vaht suus“ vihase kolinaga paekaljudele alla tormavad, pildudes lugematuid veepiisku õhku, milles päikesepaistesel ilmal värvide mäng vikerkaari helkides särab. Langemise kohin on meelivaldav, selles tundub midagi ürgjõulikku. See kohin kostab üle terve linna, vahel jõurikkamalt, vahel raugsamalt — sellejärgi kuidas õhuolud juhtuvad

olema. On kohin allalinna, mis joast umbes pooleteise km kaugusel, selgemini kuulda, siis tähendab see vana Narva elanikule „ilmade muutust“. Kaljult niiviisi allapaisatud veehulgad on aga nüüd hoogu sattund: ähkides ning mühisedes, üksteist tõugates ja sellejuures valgesse vahtu minnes tormavad nad linna poole. Alles linna silla juure jõudes on nende kärsitus kadund. Nad jäävad aeglasteks, et enesega rahulolles ja järele mõeldes mere poole liikuda.

Terve selle kärestiku pikkus, mis joaga ühenduses, on umbes 5,5 km, arvates Kulgult linna puusillani, ja selle maa pääl on Narvajõe säng üldse umbes 21 m merepinnale ligemale laskund.

Juga ise on Kreenholmi saare läbi kaheks haruks jagatud, millest parempoolne (venemaapoolne) suurem. Selle haru kukkumine on umbes 7 m, kuna pahempoolse haru kukkumine aga umbes 3,6 m. Määratuid

W. S. Stawenhagen: Narva juga ja vabrikud u. a. 1860

Narva juga a. 1710

Õp. E. Si kog.

Kalevi- ja linavabrik

Aastal 1820 ehitas Narva kaupmees Paul Momma jõe parempoolse haru juure jämburipoolsele kaldale kalevivabriku, milles alguses ainult 100 töolist töötas; hiljemini tõusis aga tööliste arv siin kuni 400-ni. Maatükk, millele vabrik ehitatud, kuulus Narva kaupmehele Benedictus Kramerile. Aastal 1836 müüs kaupmees P. Momma oma asutatud vabriku aktsiaseltsile, mis end „Narva vabriku ühisuseks“ nimetas. Seltsi asutajateks olid peamiselt Narva kaupmehed, nende hulgas ka vabriku asutaja P. Mumma ja maakoha omanik B. Kramer. Vabrik töötas nähtavasti suurt kasu, sest ka kõrgemast seisusest isikud usaldavad aktsia seltsist osa võtta. Nii leiame seltsi asutajate hulgast välisministri Nesselrode ja tiibadjutandi krahv Benkendorfi nimesed. Seltsi põhikapitaal oli miljon rubla. Vabriku hooned laiendati, nii et umbes 700 töolist töötada võis. Vabrik tõi siiski kasu asemel kahju, ja sellepärast müüs „Narva vabriku ühisus“ vabriku a. 1845 pangaherrale parun Aleksander Stiglits'ile

veehulkasid paiskavad need kaks juga igal minutil paerahnudelt alla, on ju Narvajõgi kõige suurem ja veerikkam Eesti jõgi. Selle veekukkumisega demonstreerib loodus oma jõudu. Otse pillamiseks näib tal seda jõudu käes olevat.

Tahtmata, just kui iseenesest tekib seda looduse mängu vaadates küsimine keelele: mis jaoks niisugune raiskamine, kas ei peaks võimalik seda jõudu, mis siin kaduma läheb, kuidagi otstarbekohasemalt ära kasutada?

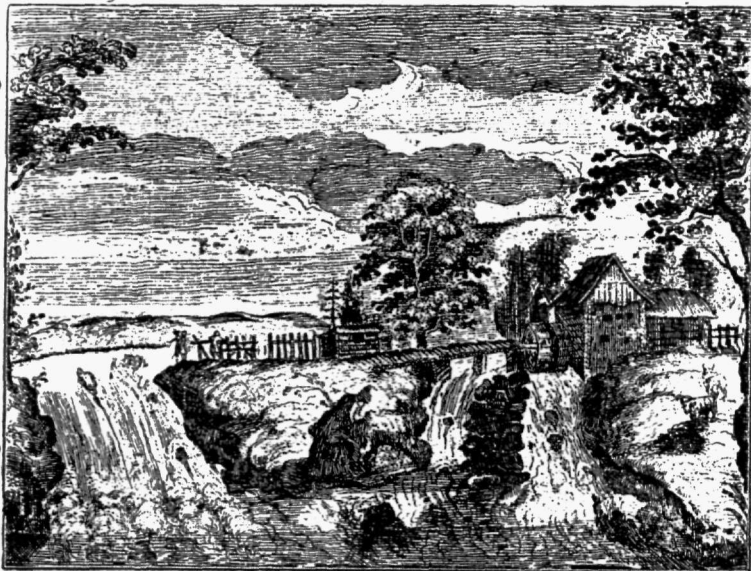
See küsimine, mis siin igäühele meele tärkab, ei ole uus. Inimesel on üldse tung looduse üle valitseda ja looduse jõudusid oma elamistingimiste soodsamaks tegemiseks kasutada.

Ka seda jõudu siin on ta ju varakult tähele pannud ja kasutada püüdnud, niipalju kui see võimalik oli.

Juba vanul gravüürel näeme Kreenholmi saarel jugade juures veskitaolisi ehitusi — selge tõendus, et langeva vee jõul tööd lastakse teha.

Ka Peeter I olevat jugasid vaadates mõtte avaldand, et nende jõul väga kasulik oleks laialisi tööstusasutusi käima panna. Jugade jõud oli sel ajal aga pea täiesti kasutamata, kui mitte arvesse võtta paari väikest saeveskit, mis Kreenholmi saarel asusid ja veejõul töötasid.

Läks aga Peetri ajast arvates terve aastasada mööda, enne kui jugade jõudu suuremal määral tööstuste käimapanemiseks hakati tarvitama.

Narva juga

Oleariuse reisikirjade Hamburgi väljaande järele (a. 1696)

ära. A. Stiglits lõhkus vanad vabriku hooned maha ja ehitas uued palju suuremad ja mahutavamad asemele. Tema ongi öieti Kalevivabriku isa ja asutaja selle praegusel kujul.

Sellesama jõe juure Kalevivabrikust natuke ülemale poole voolu ehitas seesama parun A. Stiglits a. 1851 linavabriku.

A. Kalevivabrik

	1850. a.	1885. a.	1895. a.	1919. a.	1920. a.	Normaal
Töölisi	600	1006	841	651	732	1100
Tööpäevi	—	—	—	263	92	295
Produktsoon	4000 kangast	12.380 kang.	—	248.750 ars.	52.878 ars.	566.300 ars.
Pr. väärtus	275.000 rbl.	1.480.000 rbl.	1.739.402 rbl.	—	—	2.841.500 rbl.

B. Linavabrik

	1860. a.	1885. a.	1895. a.	1919. a.	1920. a.	Normaal
Töölisi	525	1300	1715	829	577	2050
Tööpäevi	—	—	—	120	148	292
Produktsoon	38.000 kang.	100.000 kang.	—	{ 524.640 ars. l. puldani 1.399.900 ars. kotte	{ 9476 pd. lõnga 83.277 ars. riiet	{ 3.500.000 ars. l. puldani 9.000.000 kotte
Pr. väärtus	610.000 rbl.	1.600.000 rbl.	1.849.737 rbl.	—	—	—

Kalevi- ja linavabriku edemisest annavad mingisuguse ülevaate tabelid lhk. 164 ja 165.

Kalevivabrikus on järgmised jaoskonnad: villapesemine, ketruse, kudumise, värvimise, vanutuse, aparaa-tide, seebikeetmise jaoskond, gaasivabrik ja parandus-töö-koda.

Linavabriku jaoskon-nad on järgmised: ketruse, kudumise, pleekimise, silumise, värvimise, õmbluse, gaasi-vab-rik ja parandus-töökoda.

Kreenholmi vabrikud

Kreenholmi puuvillavab-riku asutajaks sai parun Leo Knop, kes sarnaste vabrikute asutamisel Moskva ümbrus-konnas juba kaastegev oli olnud. A. 1856 ostis ta Sut-hoff'ide perekonnalt Kreenholmi saare, järgmisel aas-tal asutas ta vabriku osäühisuse ja algas vabriku ehitamist. Vabriku ehitamisega koos tekib tarvidus ka tööliste ja ametnikkude elumajade järele, sest linn oli kaugel ja siit oli korterid raske leida, ligiolev Joala mõis aga ei suutnud ka kuigi paljudele päävarju anda

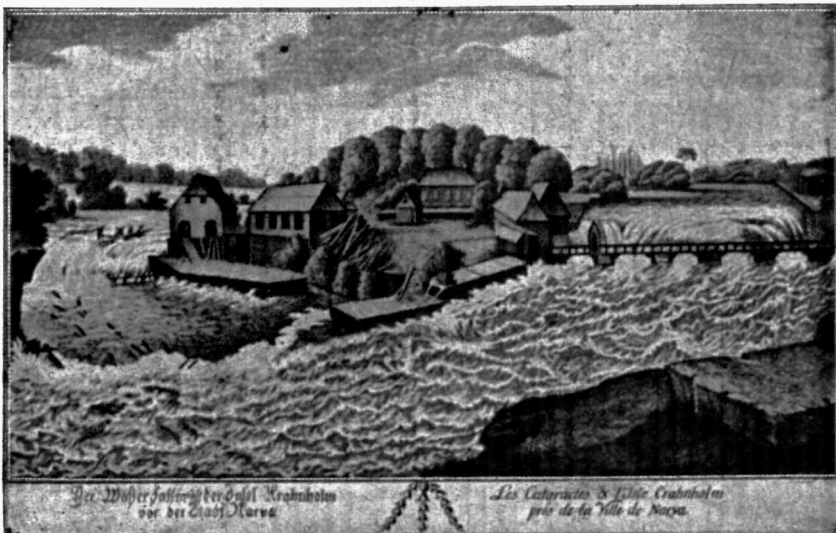

Narva juga (par. p. — „Suur juga“)

(Juhkentali linnaosa ja Peetri alev puudusid veel täiesti). Nii algaski samal ajal tööliste elumajade ja muude tarviliste hoonete ehitamine jõe pahemale kaldale. Need tulid aga puust ehitada, sest Narva oli selajal veel kindlus ja 1½ versta kindlusest ei olnud luba kivimaju ehitada. A. 1864 kustutati Narva kind-luste nimekirjast maha ja sest ajast pääle algas kivimajade ehitus. A. 1880 omandas vabriku osäühisus maaomanikult Kramerilt Joala mõisa, mis Narvajõe pahemal kaldal vastu Kreenholmi saart asub. Nüüd oli vabrikul maad majade ehitamiseks küllalt. Selle maa pääle hakataksegi majasid ehi-tama ja nii tekib ajajooksul Kreenholmi alev. A. 1882 ostis vabrik ka Kreenholmi saarega kõrvutioleva Georgi saare. Praegusel ajal võtavad vabrikud ühes tööliste elumajade ja muude hoonetega umbes 82 dessätini maad oma alla.

Esimest vabrikut, mille ehitus a. 1857 Kreenholmi saarele algas, kutsutakse „Va-naks ketrusevabrikuks“ ja temas algas töö juba 1858. A. 1862 oli vabrik ühes kõrvalhoonetega lõpulikult valmis.

Teised vabriku osad ja vabrikud ehitati juba hiljemini, nii sai „Uus ketruse vab-rik“ a. 1870 valmis, „Joala vabrik“ a. 1884, „Georgi vabrik“ (Georgi saarel)

Narva juga. 1780. a. gravüüri järele

Narva a. 1710 Õpet. E. S. kog.
 a. Osa Ivangorodist, b. Narva loss, c. Saksa kirik, d. Rootsi kirik, e. Eeslinn, f. Sadam, g. Narvajõgi

a. 1890 ja „Elektri keskjaam“ a. 1900. Kõik need vabrikud ühes abihoonetega, mis asuvad kahel saarel ja jõe pahempoolisel kaldal, võtavad oma alla suure maatüki. Üldse on Kreenholmi puuvilla-vabrikute töösaalide põrandate pind kokku 1.507.755 ruutjalga suur.

Ehitatud on Kreenholmi saarel olevad vabrikud paekivist, Joala vabrik telliskivist. Georgi vabrik on niiviisi ehitatud, et malmist postisid raudtaladega ühendades vabriku luukere loodi ja seda siis telliskividega täideti.

Kõik Kreenholmi vabrikud pannakse langeva vee jõul turbiinide abil käima. Turbiinisid on üldse 11, nendest 10 vabrikutes ja 1 tiserimajas. Turbiinid asetuvad järgmiselt: Kreenholmi saarel olevates vabrikutes 6 turbiini (ketruse-vabrikutes 5 turbiini ja kudumisevabrikus 1 turbiini), Georgi saarel Georgi vabrikus 1 turbiini ja Narvajõe pahemal kaldal olevas Joala ketruse-vabrikus 3 turbiini. Kõigi nende turbiinide kogujõud on võrdne 8552 hobusejõuga. Turbiinidest suuremate läbimõõt on

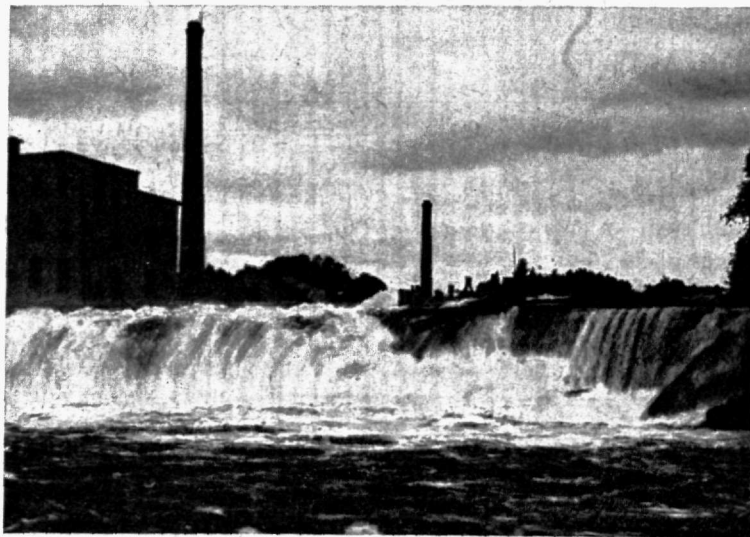
12¹/₂ jalga, metalli raskus 9350 puuda. Turbiinidele juhitakse vesi kaevatud kanaalide kaudu, mis päält-poolt juga algavad. Kanaalide üldine pikkus on üle kahe versta.

Vabrikud on kiiresti arenend ja laiend. A. 1858 oli vabrikus värtnaid 10.440, a. 1907 oli aga värtnate arv kõigis Kreenholmi puuvilla-vabrikutes kokku 474.734 (neist ketruse jaoks 461.934 ja korrumtamise jaoks 12.800 värtnat). Pääle selle oli veel 3040 kudumise masinat.

Töölisi võiks normaalselt vabrikus 11 tuhat olla. Sõja kestes jäi nende arv väikeseks: 1919. a. oli töölisi 2599 ja 1920. a. 2480.

Kreenholmi vabrikute produktsiooni kasvumist selgitab siin all tabel.

Üldse on inimene Narva Joala jõe kukkumise jõust seni um. 10.000 - hobusejõulise osa oma teenistusse suutnud panna, kuna suurem osa (60—70 tuhat h. j.) alles ootab, mil teda inimesole hääkäekäigu saavutamiseks küttesse pannakse. Imesid suudaks see jõud siis teha ja laiu arenemisväljavaateid pakkuda.

Narva juga (pah. p.)

Kreenholmi vabriku produktsioon

	1859. a.	1860. a.	1866. a.	1871. a.	1881. a.	1886. a.	1891. a.	1896. a.	1901. a.	1906. a.	1919. a.	1920. a.
Ketrus puudades	38.024	58.638	110.150	220.654	447.860	515.000	589.000	632.376	618.945	594.745	23.485	40.971
Riide valmistam. arssinates . . .	302.347	4.000.345	11.000.000	23.185.000	35 ² / ₃ mlj.	29 ¹ / ₂ mlj.	39 ³ / ₄ mlj.	43.761.851	44.671.955	46.951.438	10.516.800	0.872.187

Oskar Hoffmann

1851—1911

„Odamehele“ kirjutand M. Pukits

Meie vähearvulise vanema kunstnikkude pere sekka kuulub ka Oskar Hoffmann, eesti maastiku ja tüübiliste talupoegade maaliija, sündind Tartus 24. jaanuaril 1851 pagari pojana. Oma kunstilise hariduse

viisi, vaid põles närviliselt leegitsedes, teenides oma paremail päevil kamaluga kulda ja asudes toredas muinasjutuliselt sissesäetud korteris endise Vene päälinna keskuses, kus õhtuti särasid toad ja sumises ta ümber suurlinna mõnulev seltskond. Juhtus sedagi, et kohtupristavi haamer võlauskujate nõudmisel katkestas ajutiseks mugavuse, kuni Hoffmann varsti jälle leidis võimaluse kõiki jätkata endiselt. Nõnda see vaheldudes kestis, kuni kõigile ootamatult äkki kustus ta elu, linna serval lihtsas suvimajas, vaesuses ja üksinduses — südame rebenemisest.

Hoffmanni maalide aineks on enamasti meie kodumaa maastik ühenduses eesti talurahva elu kujutusega, nii ütelda külanovell, humoristlikes või sentimentaalses värvingus, ilma sotsiaalse maiguta, sageli esitatud huvitava anektoodina, kuid maaliliselt tüaktee-ritud prantsuse tehnika mängleva valitsemisega, kolostliselt hoitud peenes hallpruunis kogutoonis, meisterliku vanahollandilise „heletumeda“ valgusmõju käsitlemisega.

Hoffmann on realist Millet, Courbet ja Leibli vaimus, kuna vast ka Ludvig Knaus ja Benjamin Vautier lähemal olles vahenditult temasse on mõjund. Eelmaitud prantsuse kunstnikud käisid algjõuliselt oma isiklist rada, nende järelkäijad aga ei suutnud end veel täiesti lahti ütelda eelmise romantismi traditsioonidest, neile tundus siiski liig labane maalida talupoegi puukingades üleskäiritud käistega, nagu Millet, ehk kivilõhkujaid määrdind särkides, nagu Courbet, — vaid nad otsisid oma realismile eeskuju pildikogudest, kus neile osutusid kõige suurepärasemateks vanad, naturalistid Coravaggio ja Ribera. Ja neid järele aimates hakati erilise hoolega maalima vanu naisi kortsus näoga, luiseid rauku närtsind naha ja sasis habemega, külastate laiaservaliste rummkübaratega ja laiade valgete särgikaelustega, ja seda kõike hämardatud ateljee pool-

Oskar Hoffmann: Autoportree

sai ta Düsseldorfis akadeemias 1871–77, kus ta oli tuttava piiblisuliste piltide maaliija Gebhardti ja maastikumaaliija Dückeri õpilane, kes viimane oma ettevalmistuse oli saand Peterburi akadeemias. Hoffmann esines iseseisvalt esimest korda Düsseldorfis näitusel 1876. Aasta pärast õppimise lõpetamist avas ta ise oma töökoja ja asus sügisel 1883 Peterburisse, kus elas surmani. Düsseldorfist on ta teatavasti käind ka Pariisis ja sääl mõned kuud töötand kuulsa prantsuse kunstniku Cormoni juhatusel, kelle mõju tundub Hoffmanni joonistuses, ilmutavas tõsise euroopaliku meistri käes osavust. Kuid maalis ei suutnud Hoffmann, kuigi andelt suur ja mitmekesine, siiski mitte tõusta küpseks esimese klassi kunstnikuks, sest ta oli kärsitu loomuga ja armastas lõbusalt elada. Keeva ja kirglike temperamendiga, alati rõõmus ja muretu, ei eland ta mitte hariliste surelikkude

Oskar Hoffmann: Maakõrtsi saksatuba

Tartu ja Helsingi Akadeemiliste Hõimuklubide korraldusel ilmus „Odamehe“ kirjastusel rohkete piltide ja kaartidega, häälpaberil ja suures formaadis koguteos

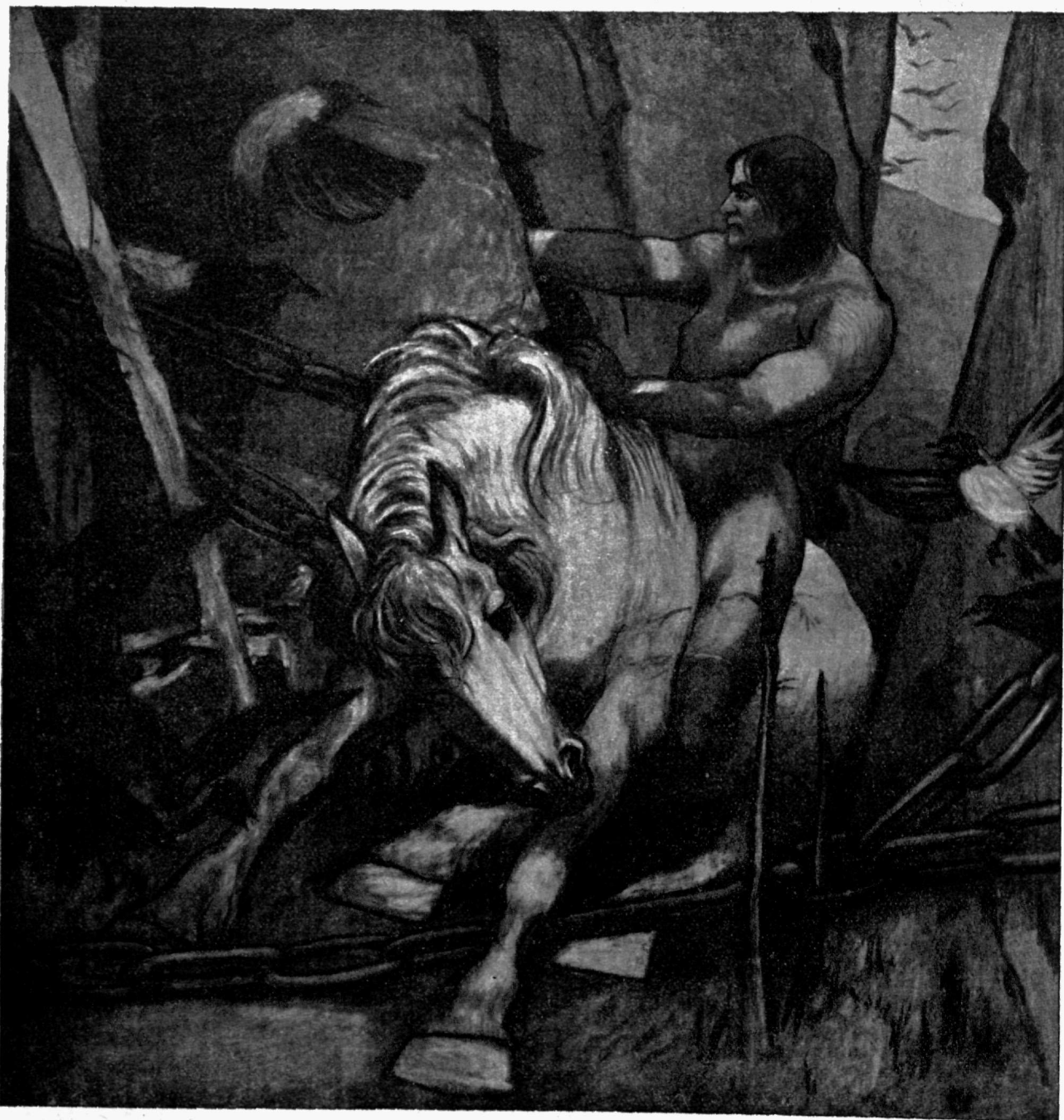
„Soome — maa, rahvas ja kultuur“,

mis on soliidimatest ja kaunimatest raamatutest Eesti kirjanduses. Toimetand A. Anni, kirjutand prof. V. A. Koskenniemi, prof. A. R. Cederberg, prof. V. Voionmaa, prof. V. Tarkiainen, prof. H. Klemetti j. p. t. Hind 450.—

pimedes ruumis, mis andis kõikidele asjadele teatava mahlaka maalilikkuse, lopsakad toonid, heredad valgused ja laiad pehmed varjud.

Niisuguses käsitusviisis esitab meile ka Hoffmann omad eesti talumeeste tüübid maariidest vammuses või kuues, toreda rebasenahkse mütsiga või viltkaabuga,

pikkade juustega, laia mahapööratud särgikaelusega, näol iseloomulik elutark ilme, vaade terane ja selge. Peremehed, vallavanemad, kohtunikud, kubjad, teomehed, pävilised, kerjused, üksikult või rühmitatult mõisakõrtsi „saksatuppa“, kus nad laua ümber istudes pudeli õlle juures vestavad juttu, kõnelevad päeva-

Oskar Hoffmann: Kalevipoeg põrgu väravas

sündmustest või kõrgemast poliitikast, loevad ajalehte või veerivad mõnd ametlist paberit — see on aineestik, millest Hoffmann on loond lugemata hulga huvitavaid maale, mis omal ajal leidsid ostjaid isegi Saksas, Hollandis ja Inglismaal. Pääle selle on Hoffmann maalind rea eesti talurahva tööd ja toimingut kujutavaid pilte, muu seas ka Tartu muuseumis oleva õudse „Tulekahju“, mis valdab meid oma sügava dramaatilise paatosega. „Kalevipoeg põrgu väravas“ viib meid tagasi eesti muinse rahvaluule valda ja on esimene suurem katse sel alal, küll jäänd lõpetamata, kuid annab tunnistuse kunstniku monumentaalsest võimisest.

Hoffmann on harrastand ka oforti (vasesöövutust) ja saand tuttavaks sellega nii Venes kui ka väljamaal. Düsseldorfis ofortistide selts valis ta enese liikmeks ja on avaldand mitu ta teost oma graafilistes albumites.

Kahjuks on valdav enamus Hoffmanni teostest jäänd Venemaale, ka „Kalevipoeg“, kuid siiski leidub neid veel siin ja sääal meie kodumaal ja meie kohus oleks neid koguda muuseumi-

Oskar Hoffmann: Tulekahju

desse, et saaksime tarvilise ülevaate kunstniku elutööst, mille kindlasti on väärtuslik koht meie kultuuri arenemises.

Mälestused Saksa okupatsiooni ajast

„Odamehele“ kirjutand A. Jürgenstein

1. Balti ajakirjanikkude ringreis Saksamaal

Saksa okupatsioonivõimude korraldusel võeti suvel 1918 kaks suuremat ringreisi ette Saksamaale, millest osavõtma pidid eestlased, lätlased ja Balti sakslased oma esitajate kaudu. Ühest ringreisust võtsid osa Baltimaade, Eesti-Läti põllumehed, teisest ajakirjanikud. Ringreisid korraldati okupatsioonivõimude, Saksa sõjaväelaste ülevaatusse ja juhatuse all, kaasreisijatele anti prii sõit siinsetel ja Saksamaa raudteedel, niisamuti maksuta ülespidamine. Imelikul kombel aga ei avaldand pea ükski tuntavam poliitiline ajakirjanik samaseks ringreisiks oma nõusolekut kõigist meelitusetest ja ähvardustest hoolimata, nii et sõidust, pääle ühe, võib ütelda apoliitilise ajakirjaniku, osa võtsid inimesed, kes Eesti ajakirjanikkudena täitsa tundmata olid.

Järeltuleval põlvel, kes neid aegu kaasa ei ole eland, saab raske olema nendes sündmustes orienteeruda ja neid väljamaa matkamisi kokkukõlla viia teadetega, et Saksa okupatsiooni võimud meie kodumaal läbikäimist üksikute linnade ja maakondade vahel suure karmusega takistasid. Igaks raudteesõiduks väljaspoole inimese alalist elukohta pidi eriline luba olema kohalikult Saksa komandandilt. Intelligent inimestele ja iseäranis tuttavamatele isikutele, kes poliitikas olid tegutsend, ei antud sarnast luba harilikult üleüldse mitte. Kardeti, et nad teistes linnades ja maal poliitilist agitatsiooni Saksa okupatsiooni võimude vastu korraldavad. Läbikäimise takistamisega taheti iga poliitilist liikumist maal halvata, nii et eestlased Balti hertsogiriigi kavatsustele (Saksa troonikandidaadi juhatusel) mitte ühiselt vastu ei saaks astuda. Nagu teada, kutsuti osavõtjateks Eesti-Läti poolt Riia uuendatud aadli

maapäevale, kus Balti hertsogi riigi asutamine Saksamaa kaitse all otsuseks tehti, ainult mõned Eesti-Läti vallavanemad, kellest arvati, et nad oma kitsa poliitilise silmaringi tõttu otsuste vastu mitte protesteerima ei hakka (Eesti vallavanemad protesteerisid siiski). Mis mõte oli siis Eesti-Läti ajakirjanikke Saksamaale viia, kus nad vahest soovimata kombel oleksid võind kõnelda ja tegutseda?

Selle küsimuse selgituseks ja Saksa okupatsiooni võimude töötamise viisi kirjeldamiseks olgu siin lühikesed ülestähendused, kuidas mind kui ajakirjanikku Saksamaa ringreisile kutsuti ja kuidas ma ennast sellest täbarast ülesandest tagasi tõmbasin.

„Postimehe“ vastutav toimetaja tol ajal oli Adam Bachmann, kuna mina vanema toimetusliikmena temaga ühes juhtivat osa „Postimehe“ juures pidin etendama.

Ühel päeval, kui Tallinna kaudu juba jutud väljas olid, et ajakirjanikkude ringreisi Saksamaale kavatsetakse, toodi mulle Saksa 8-ma armee komandantuurist lühikene kirjalik käsk teiseks päevaks teatud tunniks komandantuuri ilmuda läbirääkimisteks. Mida need läbirääkimised pidid käsutama, ei olnud käsus mitte öeldud, kuid ma aimasin kohe, et asi vist ajakirjanikkude Saksamaa ringreisisse puutub. Läksin varsti selleaegse „Maaliidu“ päätoimetaja herra Georg Westeli juure kuulutama, kas ka temal ehk sarnane kutse on tulnud. Leidsin, et mu aimdus kutse kohta õige oli. Hra Westel ei olnud küll minuga üheaajalist kutses saand, kuid teda oli just enne seda telefoni teel sellega vaevatud, et ta ajakirjanikuna Saksamaale kaasa

Ajutise Valitsuse ja Maanõukogu
asukoht 1918—19. Tallinnas Suurturul

peaks sõitma. Hra Westel oli kutse läbirääkimiste pääle tagasi lükand, mis pääle Saksa ohvitser, kes teda kutsund, vihaselt telefoni kinni visand, aga veel ähvardand asja suusõnaliselt ette võtta. Meie olime Westeliga ühemeelsel arvamisel, et kaasa sõitmine kuidagi sünnis ei ole ja otsustasime kõiki sarnaseid kutseid viisakalt tagasi lükata, tarvilisel korral üksteist vastastikku läbirääkimiste üle informeerida.

Läksin siis määratud tunnil Tartu Aia uulitsal olevasse uude suurde majasse, ülikooli praegusesse zooloogia kabinetti, missugune maja tolkorral täiesti Saksa 8-da armee ülemjuhatusel asutuste all oli.

Vastu võttis mind keegi saksa krahviseisusest kaardiväe noorevõitu ülemleitnant, nime olen unustand. Mees oli väga lahke ja vastutulelik, mida mina läbikäimise juures Saksa ohvitseridega alati olen leidnud. Pakkus istet ja paberossi ja algas siis:

„Vaadake, herra Jürgenstein, meil, Saksa 8-da armee ülemjuhatusel siin on kavatsus Baltimaade ajakirjanikkudega tutvustamiseks Saksamaaga üht ringreisi ette võtta. Kaasa sõidaksid Balti Saksa, Eesti ja Läti ajakirjanikud. Reis lähaks Saksamaa tähtsamatest linnadest, tööstus- ja kaubanduskeskkohtadest läbi. Meie näitaksime Teile ka kõike seda, mis Saksamaa teadus ja kunst suudavad pakkuda. Kaasa võtaksime vahest ka Saksamaa loodusilu, nii nagu Reinisõidu Kölnist Koblentsi või Mainzi. Kulu sõitjate poolt ei oleks

mitte tarvis, vast pääle minimaalsete summakeste, mis Teie vast ise hääks arvate välja anda. Reis raudteedel, laevadel jne. on seltskonnal vaba, niisama ülespidamine. Meie oleme nüüd otsustand Teid ka sellele reisile kui „Postimehe“ esitajat kaasa kutsuma, ja ma teen Teile seega sellekohase ettepaneku.“

Asi tuleb mulle üllatavalt, ütlesin mina. See ringreis hulga inimestega tuleb Saksa valitsusele, eriti Teie 8-da sõjaväe juhatusel kaunikesse summa maksma. Ma ei suuda enesele mitte ettekujutada, et sõjaväe juhatus, kelle kulud nii kui nii suured on, omale väljaandeid pääle paneksid ilma mingisuguse põhjusega. Kas ma ei tohiks teada saada, mis on selle reisi otstarb, mida loodate sellega kätte saada?

Saksa ülemleitnant:

„Mul ei ole põhjust salata, et meil selle reisiga oma teatud otstarve on. Ma ütlen Teile seda ka otsekohe.“

„Meie vastu on siin Baltimaal, eriti Eestis, palju kihutustööd tehtud. Saksamaad on Teile ettekujutatud kõige tumedamates värvides, kui vägivaldset teiste rahvaste orjastajat. On arusaadav, et see inimestele külge hakkab. Meie tahaksime nüüd Teile, Eesti ajakirjanikkudele, kõike seda näidata, mis Saksamaal hääd, kultuurilist, suurt ja lugupeetavat on. Ja sääljuures hellitame muidugi lootust, et need hääd muljed, mis Teie Saksamaa ringreisilt kaasa võtate, Teie praegust arvamist Saksamaa kohta muudavad, ja et see muutund meeolu siis ka enam vähem ennast Eesti ajakirjanduse veergudel avaldab.“

Ma vastasin: Rohkete reisimuljete elavaks vastuvõtmiseks ja reisi raskuste kandmiseks on nooremat inimest vaja. Mina olen juba võrdlemisi vana inimene. Vast valite omaks otstarbeks mõne noorema mehe?

„Ei, ütles ülemleitnant, meie sooviksime kaasreisijateks muude seas ka just vanemaid, küpsemaid inimesi, tasakaalus isikuid, kes ilma eelarvamiseta asja vaadelda ja hinnata suudaksid.“

Selle pääle mina: Saksamaa ei ole mulle mitte päris võõras. Ma olen säääl alles viie aasta eest pikemat aega viibind, olen pea kõik need kohad, mida nimetasite, läbi käind, ka loodusilulise Reini sõidu kaasa teind, olen Saksa olusid võind veidikene võrrelda Schweitsi, Austria, Hollandi ja Skandinaavia omadega. Mul on teatud muljed Saksamaast olemas, mis nendega kokku käivad, mis ma Saksamaa kohta tema kirjandust lugedes olen omale pikkade aastate jooksul kogund. Ma pean ütlemä, et need sugugi tumedad ei ole ja et praegune ringreis Saksamaal minu seisukohta selles asjas küll vaevalt muudaks. Aga kõigest sellest hoolimata ei oleks mul midagi selle ringreisi vastu ja ma sõidaksin kaasa, kui reisi otstarve ja siht ainult selle kitsa tutvustamistarbega piirduks, mis Teie, herra ülemleitnant, hääks arvasite mulle seletada. Minu arust ulatab aga selle reisi otstarve kaugemale, praegusesse jooksvasse poliitikasse.

„Kuidas Teie seda arvate?“

Selle pääle mina:

Ma arvan, et Saksamaal reisides meid mitte ainult Saksamaaga tutvustada ei taheta, vaid ka Saksamaad meiega. Saksamaal teatakse vististi, et eestlased püüavad omale iseseisvat riiki luua, et neil suured ja teravad vastolud on sellepärast Baltimaa sakslastega, kes Eestit ja Lätid soovivad teataval viisil Saksa vasalliriigiks moodustada. Teatakse ka, et meil sellepärast ka hääd vahekorda ei ole Saksa okupatsiooni vägedega, kes oma Balti suguvendade kavatsusi on sunnitud toe-

tama. Kui meie nüüd korraga ilmuksime Saksamaale ringreisile ühel meel el Saksaa väeülemuse juhatusel: sakslased, eestlased, lätlased sõbralikult koos, nagu lövid ja lambatalled muiste paradüüsis, mis peaksid siis riigisakslased asjast arvama? Vististi seda, et asjad Baltimaal nüüd korras on, Saksamaa seisukohalt vaadates. Arvatakse: eestlased ja lätlased on omast opositsioonist Balti hertsogiriigi vastu loobund, on oma tulevase saatusega rahul ja demonstreerivad nüüd seda kokkulepet omal ringreisil. Vaadake, herra ülemlieitnant, seda muljet avaldaks meie ühine ilmumine Saksamaale. Ja see oleks Eesti avaliku arvamise tahtmatu võltsimine, mis Eesti kaasasõitjad oma vastutusele peaksid võtma. Ja seda mina oma pääle ei taha võtta. Ma pean Teile seda sõbralikult ja kindlasti ütlemale, et meie praeguse okupatsiooni läbi kujunend seisukorraga ja Teie tuleviku kavatsustega mitte leppind ei ole, ega leppima ei saa. Muidugi ei saa meie väikene organiseerimata rahvas Teie vastu midagi väevõimuga ette võtta, aga meie kasutame kõiki kultuurilisi ja poliitilisi abinõusid, mis meil käepärast, et oma enese tuleviku- plaanidele pinda valmistada.

Ülemlieitnant tõendas veel kord, et tema kavatsused ringreisi otstarbe kohta nii kaugele ei ulata, nagu mina enesele asjata ette kujutan. Tema pidada seda ometi parem teadma, sest tema olla terve selle ringreisi mõtte pääalgataja.

Teie võite ju õiglaselt seda mõtelda, mida Teie kõnelete, vastasin mina. Ma kõnelesin ainult sellest, kuidas teised inimesed sellest aru saavad ja kuidas seda enesele vast ette kujutab nii mõnigi poliitiline traaditõmbaja Teie, otsekoheste ja avalikkude sõjameeste seljataga. Ja juba tegelikult ei saa ma enesele selle reisi libedat kordaminekut ette kujutada. Meie tuleme uuel okupeeritud Saksaa asumaalt. Huvitus meie vastu ei saa Saksaa seltskonnas mitte väike olema. Meid võetakse vast siin ja säääl vastu, antakse mõni pidusõõgikene või selle sarnast. Säääl peetakse laukõnesid, mis pääle meie viisakuse pärast vastama peame. Kuidas leiame meie eestlased säääl ühist keelt oma kodumaa sakslastega? Nemad saavad oma rõõmu ja tänu tunnistama okupatsiooni ja sellega toodud korra kohta. Mis peame meie ütlemale? Kui meie oma tõsiseid tundmusi tahame avaldada, peame oma kaaskodumalastega pidulauas vaidlema hakkama ja sellega pidutuju ja reisiotstarbet rikkuma. Väikime meie, siis kinnitame arvamis, et eestlased Baltimaal alaväärtuslised harimata inimesed on, kes poliitilistes asjades kaasakõnelda ei suuda ja kes sellepärast isenesestmõistetavalt Balti sakslaste eestkostmise alla peavad jääma. Kumbki neist teest ei ole mulle käidav ja Teie saate sellepärast aru, et mul võimatu on kaasa sõita.

„Niisuguseid juhtumisi ette ei tule¹⁾, vastas ülemlieitnant. Meie saame nad ära hoidma. Ülepää pean ma tähendama, et meie sellel reisil poliitilist agitatsiooni ühelt ega teiselt poolt ei luba. Ringreis peab olema ja jääma kultuuriliseks informatsiooni reisis.“

1) Pärastistest ringreisi kirjeldustest Saksamaa lehtedes oli näha, et neid ometi on ette tulnud, ja et mul õigus oli. Autor.

„Odamehe“ uued raamatud:

SAAREMAA JA MUHU MUINASJÄÄNUSED.
Ütikooli Arkeoloogia Kab. toim. II. — 58 joonist ja kolm värvilist kaart. Kriidipaberil eelleht.
Hind 300.—

SOOME — MAA, RAHVAS JA KULTUUR.
Tartu ja Helsingi Akad. Hõimuklubide toim. Häälpaberil, suures formaadis, rohkete piltidega ja kaardiga. Hind 450.—

Tähendab siis, meie liikumis-vabadus on matkamiselt äärmiselt piiratud. Meid talutatakse siis saatjate poolt kuhu meie tahame ehk mitte ei taha?

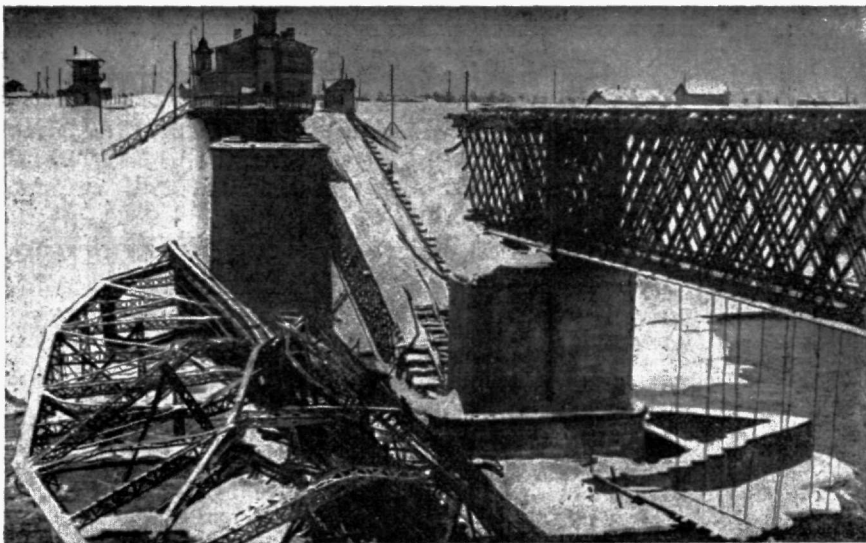
„Noh nii halvasti ei tarvitse Teie enesele seda teekonda ette kujutada. Ma saan ise teie reisi saatja olema.“

Selle pääle mina:

Herra ülemlieitnant, nii suur kui minu lugupidamine ka ei oleks Teie ohvitseri mundri ja Teie praegu üles näidatud sõbralikkuse ja Teie liberaal-poliitiliste vaadete vastu, aga nõõriotsas talutada ennast lasta ka Teiegi poolt ei taha ma mitte. — Ja ma pean Teile veel üht ning viimast argumenti ettepaneku vastu ütlemale: tulevik on meile kõigile tume. Kuidas ilma sõda lõpeb ja missugused tagajärjed temal saavad Euroopa tulevases korralduses olema, seda ei näe meie kumbki täna kindlasti ette. Võiks ometi juhtuda seda, mida meie eestlased mitte ei soovi, s. o. et meie ometi sunnitud oleksime teiega kõrvuti siin maal elama: kas ajutiselt pikemat aega, või jäädavalt. Siis peaksime tahes ehk tahtmata oma vahel ühe kultuurilise läbikäimise vormi, ühe n. n. *modus vivendi* leidma, mis kooselamist võimaldaks. Ja siis on leplikke, eelarvamisteta inimesi mõlemilt poolt tarvis, kes selles sihis mõju võiksid avaldada. Kas õigusega või õiguseta loen mina ennast siis üheks niisuguseks väikeseks jõuterakeseks. Kui mina aga Teiega nüüd kaasa sõidan, siis matan mina ennast poliitiliselt jäädavalt maha.

Esimesed Saksaa väed Tallinnas Toompää lossi ees, 25. II. 18. hommikul

Narva raudteesild Saksa okkupatsiooni vägede lõhutuna

„Jah, sellest kõigest saan ma aru ja ma ei pane Teile pahaks Teie avalikkust,“ ütles üleleitnant. „Aga ma annan Teile aega paar päeva järelemõtlemiseks ja seisukoha võtmiseks. Vast mõtlete asja ometi ümber ja tulete kaasa.“

Vaevalt jõuan ma teisele otsusele, ütlesin mina. Ma ei saa seda ka sugugi üksi otsustada. Ma ei ole praegu ka sugugi „Postimehe“ juures päätegelane. Lehe omanik ja vastutav toimetaja on teised isikud.

„Postimeest“ esitada võib ometi ainult terve toimetuse nõusolekul. Ma pean asja toimetuse koosolekule ette panema, ja ma ei näe mitte säält teist otsust ette, kui seda, mis ma teile siin olen ütelnud. Terve toimetuse nõusoleku saamist raskendavad veel eriliselt viimase paari päeva sündmused. Teil on ometi teada, herra üleleitnant, et ülelele okupatsiooni võimude poolt „Postimehe“ toimetuses ootamata piinlik politseiline läbiotsimine toime pandi, pääle selle veel niisamasugune läbiotsimine üksikute toimetuse liikmete erakorterites. Kuidas võite omale seda ette kujutada, et seesama toimetuse, kellega nõndaviisi olete ümber käind, Teiega paar päeva hiljem kõige sõbralikumas vahekorras üheskoos Saksamaale võiks sõita. See oleks ometi poliitiline *salto mortale* (kukerpall), mida meie poolt mitte nõuda ei või.

„Jah, ma saan aru, see ei olnud mitte ilus tegu. Mina seda hääks ei kiitnud ega kiida, aga niisugused raskeid järeldusi ma sellest ka ei näe, nagu Teie. See läbiotsimine jäi tagajärjetaks ja sellega on asjal lõpp.“

Vabandage, herra üleleitnant, ütlesin mina vahele. Niisuguseid läbiotsimisi tunneme meie juba Vene ajast, ja meil on nende kohta oma kindlad arvamisid väljakujunend, millest meie mitte nii kergesti lahti ei saa, kui neid läbiotsimisi ka sakslased toime panevad. Nad on ikka kõige suurema umbusalduse saadused ja kahtlustamised.

„Meie vaatame asja pääle natukene teisiti,“ ütles üleleitnant. „Säält otsiti midagi, ei leitud — ja sellega on kõik kahtlused kõrvaldatud.“

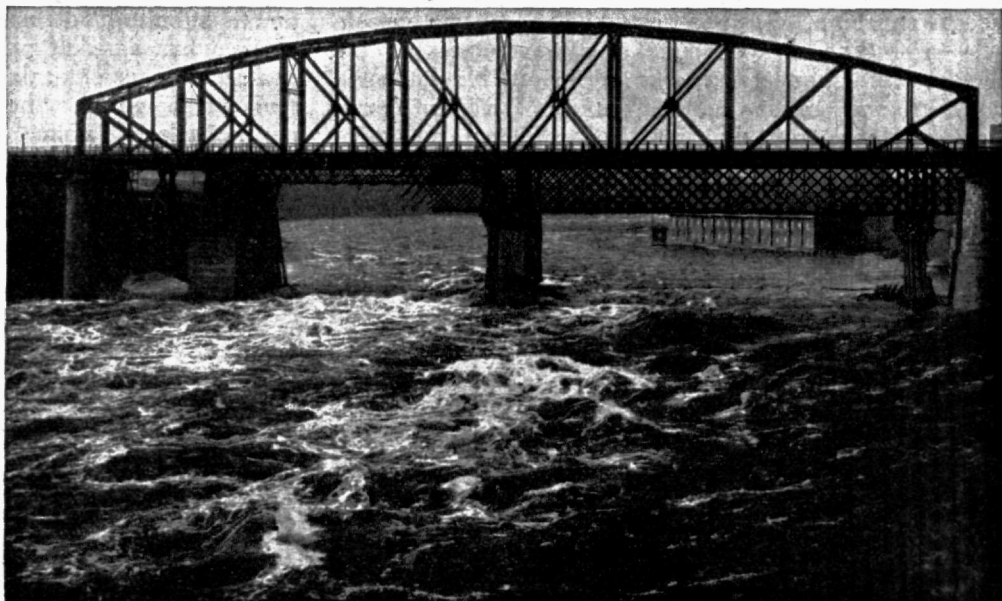
Kas ma tohiks teada, mis säält siis otsiti? punnisin mina edasi.

„Ma usun, üht eestikeelset kihutuskirja. Mis selle raamatu või broshüüri nimi, ma ei mäleta, sest et ma Eesti keelt ei mõista¹⁾.“

Igatahes otsiti siis midagi halba. Ja halba peavd eneste juures ainult halvad inimesed. Nii tuleb ka Teie Saksa arusaamine ikkagi ühe ja sellesama pääle välja.

„Ega see asi õnnelikult tehtud ei ole,“ ütles üleleitnant lõpuks, „seda ma ei salga, aga nii halvasti ei olnud ta ka mõeldud. Muidugi raskendab see Teie kaasasõitu. Aga kõneleme sellest kõigest pärast.“

Jätsime veidi jahedamalt, aga ikkagi õige viisakalt jumalaga. Mind jäeti aga rahule ja mingisugust uut katset ei korratud. Tallinna poolt kuulsin pärast, et

Narva uus raudteesild avati 12. XII. 23

säält mõnda meest koguni püssiga ähvardades kaasasõidule sunnitud. (Järgneb)

1) Läbiotsimise põhjused olid vististi teised. Sakslased teadsid väga hästi, et meil üks Eesti saatkond väljamaal viibis. Olid vist ka arvamisid, et kodumaa selle saatkonnaga salaja läbi käib ja teda materjaalselt toetab. Ja kust oleks siis suurem lootus olnud selle läbikäimise tõendusid leida, kui „Post.“ toimetusest.

O. LUTS / TOOTSIS LOOD

Äripäev

Pildikesed Paunverest / „Kevade“, „Suve“ ja „Tootsi pulma“ järg
Kirjutand O. Luts / Illustreerind R. Kivit

XI

On parajasti pühapäev pärast seda kui Aaberkukk Küirelt „selle“ obaduse sai, ja pühapäev enne seda kui Luts ja Kippel Paunveresse tekisid. Pääle kirikuteenistuse nihutab end vana kellamees Lible kõrtsi, et lõunasöögi alla võtta nii... naps või teine. Kõrtsilisi pole palju ega pole vähe, aga kõrtsimehe enda hääle käib üle kõigi teiste häälele.

„Nüüd, näe, lõppis ära vana raip,“ siunab kedagi, „ja viis minu raha kaasa. Kuuskümmend viis kopikat jäi võlga, vana tuijam, läks koju ja tõmbas koivad sirgu. Kes mulle seda enam maksab! Mine — hakka naise käest küsima — vaata kui annab sulle luuavarrega pähe: mis sa andsid! No kaua sa, kurat, niiviisi ilmas elad ja oled, kui sind igauks nõõrib ja nõõrib! Enne ei võind saadanas ütelda, et kõngema hakkab!“

„Jõudu jah!“ ütleb Lible. „Mis sa siin müristad, vana Jüri!“

„Jah, sind kah siia veel tarvis!“ uriseb kõrtsimees. „Küll sina teed ükskord niisamuti nagu see igavene toojan tegi.“

„Mes sul on? No egas mina veel kõngema ei hakka.“

„Kes sindki juudalist teab.“

„Mes sa kirised! Anna salt üks...“

Pahane kõrtsimees täidab klaasi, Lible teeb oma napsi, pühivad vurrud kuivaks ja siis alles vaatavad ringi, et kas mõnda tuttavat ei ole kah.

Ja näe — ongi. Akna all, laua juures istub veskipoiss, Aaberkukk see kõige noorem ja veel keegi kolmas, sägripäega, sorus habemega vanamees kustki kaugemalt nurgast, sest kellamehele kuidagi ei tule meele, kus ja millal teda on näind; ümberkaudne rahvas muidugi on talle tuntud. Aga kogu mees on sorus ja lohakili, otsekui oleks temaga praegu põrandat pühitud; justkui oleks teisel võru päält ära läind ja hakkaks lagunema — üks raag sinna, teine tänna.

„No tere kah!“ hõikab Lible selle kolmnurga poole.

„Jah, ei tiia mis tere,“ vastab Aaberkukk. „Tuu kõrtsi, tere“ pole muudkui üits viina norimine.“

„Mes viina norimine!“ käreatab kellamees. „Kas ma olen sinu käest viina küsind? Ma võtsin ise

praegu käraka, enneku ei sind veel nägingi. Mes sa tõrised, va' tagatartlane!“

„No tule, tule manu, Kristjan,“ ulatab Aaberkukk käe kellamehe poole, „ma teki nalja. Istu maha. Säh, võta pitsi viina.“

„Jah, ega kedagi, siis ütled jälle, et ma selle pitsi pärast teretasingi.“

„Ei ütle mä midägi. Ma tahtsi su'ga küll kõneldä, Kristjan, aga toda teeme pärast. Nüüt tulõ istu ja ära lasku ent palledä. Kae, ma telli omalt-poolt viil paar õlut manu, söss...“

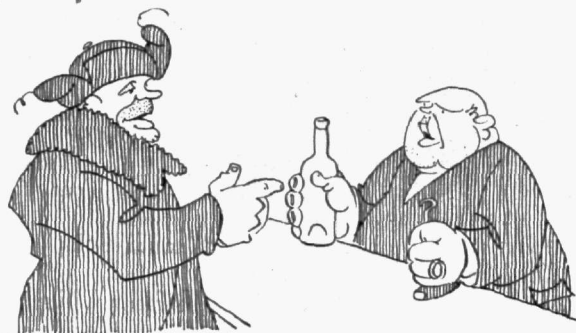
Kristjan annab Kolmnurgale kätt, istub raagus külamehe kõrvale, ja siis sünnibki niisugune asi, mida Paunveres enamalt pole kuulnud ega nähtud: kõrtsimehe noorem (?) veli tellib kaks pudelit õlut omalt-poolt.

„Tii säält, Jürka,“ hõikab vennale, „kaits õlut valla... miu poolt.“

Jürka' teeb suured silmad, aga siiski suskab õllepudeli korgile otse silma tolle kõvera konksuga, mis om ta käen nagu kulli küüs. Seejuures teeb näo, otsekui tahaks hauast välja kiskuda seda „vana tuijami“, kes viis ära tema kuuskümmend viis kopikat. (Muu seas ütelda, pole kõrtsimees sugugi nii pahane kui end näitab, ta vaid tahab oma kliente uskuma panna, et ta on õnnetu inimene.)

Aaberkukk toob pudelid lauale, kostitab kaaslasid ning tähendab Liblele üsna lahkelt:

„Vaist taad midägi sakuskat manu? Mine kae säält letilt, kas midägi kala vai... Küll mä massa kinni.“

„Mes sa kirised! Anna salt üks...“

See on haruldane lugu. Ning kohe aimab kaval kellamees, et siin on täna tegemist aiva erakorraliste asjadega; et Aaberkukk teda kostitaks ainult lihtsast lahkusest — seda usub ta sama vähe kui unenägu. Noh, aga las olla päälegi! Eks pärast näe.

Juuakse õlut, hammustatakse „midagi kala“ pääle ja aetakse juttu ilmast ja maast. Ja kõik, pääle raagus mehe, jõlavad vahvalt kaasa. Überringi kelgitakse, kraaksutakse — platsis kuulukse täna olevat üksnes suured ja kanged mehed. Kel ei ole raha, sel on üheksa härja jõud, kel pole seda ega teist — sel on uued saapad, ja kel pole neidki, vaid ainult hilp ees ja teine taga — see on suvel üle järve ujund jne.

Viimaks puudutab Aaberkukk kellameest piibuvarega ja ütleb:

„Tiiät, Kristjan, ma tahtsi sulle midagi üteldä.“ Ma pelgä, sa jäät viimass purju, söss ei saagi siuga enämb kõneldä. Tule, ma ütle sulle paar sõna.“

Aaberkukk puudutab kellameest piibuvarega

Aaberkukk viib Lible kõrtsimehe eluruumi, paneb laua juure istuma ja avab sõõgikapi.

„Ma tiiä, kellamiis,“ vaatab säält üle öla tagasi, „sa iki armastat toda viuna nagu vana naine vihmavett — ma õige tii sulle viil üte krõpeda napsi. Aga üte hästi krõpeda. Söss ajame paar sõna juttu.“

„Einoh, egas minul midagi selle vastu ei ole.“

Ja kui Lible on kõneleja poole heitnud ühe sõbraliku pilgu ja maitsend seda külakosti ja matsutand suud, siis sügab Aaberkukk piibuvarega oma kulmu, puudutab kellamehe öla ning algab järgmiselt:

„Tiiät, Ristjān, ma tahtsi linakaupmihess nakata.

Mis ma siin pehku ton kõrtsu man. Kaua sa iks juut ja juut justku mõni va' künä.“

„See on tore plaan,“ kuulab ‚Ristjān‘ tähelepanelikult. „Linakaupmehed on kõik rikkaks läind, niipalju kui mina neid tian.“

„Mis na nüüt om lännü — om lännu, ega me toda iki ei tiiä, mis tulevik tuuse, aga kae, sa nagu siitnurga miis, sa kae mulle üits kõrralik pruut. Ma võtasi inne naise ära, siss nakase pääle tolle sehvtiga vai nii.“

„Hmh, korralik pruut...“ sügab kellamees kukalt.

„Nujaa, kel nagu tot raha ka iki natuke umm.“

„Mis tas siis peab olema, kas noor või vana? Ega sa leske ei taha?“

„Mälles! Mul ütskiik. Ega nuu liigägi nuure suurempä asjä olle — nuu omava pirtsäkä. Nu, kai, toda sajaastast ka iki ei tahase. Ku saase nii neljä-kümne sarnatse vai nii. Ku olesi ka üits tükk, kes kirjā mõistase ja kel iki toda purā kah umm. Ma panesi ta kodon linnu vastu võtma — sell abiss.“

Kellamees väänab endale plotski näkku ja vajub mõttesse. Aaberkukk kärstab piipu, ootab.

„No aga,“ tõstab mõtleja viimaks oma karvase kärsa, „kui ta sulle talu kah kaasa toob — mis siis?“

„Toda paremp.“

„Mis sa mulle siis selle eest annad?“

„Ma anna sulle sada ruublit.“

„Tehtud! Anna käsi ja pea sõna. Tuleva pühapäe pane hobune ette, võta mõistlikud viinad kaasa — lähme! Ma viin su ühte kohta, kos on niisuke mat-

sakas eit, et lust kaeda. Lesk... aga mitte vana. Just niisuke neljakümmeline, nagu sa praegu ütlesid. Ja suur talu. Kirjaoskamist ma tian, aga küll ta teab sedagi paremini kui mina ja sina. Aga ära ole kitsi, võta mõistlikud viinad ja sakuskad — näita, et sinagi oled jõukas mees ja mitte mõni see ja teine.“

„Kos tuu om?“

„Hea küll, kos om, seal om; külap mina su sinna viin.“

„Tettü! Aga ole siä kah miis, Ristjān, ärä ent innembi täus juu, ku me minema nakka. Nüüt piä aga suu, ärä inneaigu vällä plärä — söss ei saa krossigi. Piä toda miilen. Ma anna sulle viil üte klähmü kümmlit, söss mine ärä kottu, söss omm su nospli täämbä juba külländ lämmi.“

*

Järgmisel pühapäeval, umbes samal ajal, sõidavad kaks meest kiiresti Sürgevare küla poole. Ilm on ilus ja meeste meeled on hääd. Öhus tundub läheneva kevade lõhna, mitmepäevase suure sula tõttu on maantee muutund aukliseks ja kõntsaseks. Kraavides sinab lobjakasegane vesi, paju põõsaste punastele oksadele on tekkind pisikesed urvad nagu väikesed, valged kassid. See muidugi ei huvita sõitjaid, sest nii on see olnud igal aastal ning ei muutu tulevikuski. Meeste mõtted täiesti on oma isiklikkude asjade juures, eriti aga püüavad mõlemad kujutleda oma teekonna tagajärgi.

„Ma pole viil elun kosjan käinu,“ pöörab Aaberkukk Lible poole, „ma ei tiiägi, mis sääal pease rääkmä.“

„Noh,“ vastab kellamees, „kae kos kunst! Küll mina räägin.“

„Aga ärä sa rummalusi plära!“

„Tohhoo pele säh! Kelle sa arvad mu olevat. Milla on Kristjan Lible suu peale kukkund. Sinul põle muud, kui kraami viinad välja. Piipu kah ära täna tormuta, täna kisume aina paberosse. Näitame, et me peenikesed poisid oleme.“

Nii sõidavad kaks peenikest poissi kaunis vahval traavil Purtsli talu õue, kõbivad saanist maha ja seovad hobuse talliukse külge kinni.

„Kas ma nuu viina kohe piä manu võtma?“ küsib Aaberkukk nõutult, „vai tule perän perrä.“

„Võta aga kaasa, mes sääal enam!“ julgustab kellamees, olles asja kordaminekus nähtavasti üsna kindel.

Ja on säärane maagiline võim tol ainsal nimetusel ‚talū, et Aaberkukk, to massiivne, muutub lausa abiturumaks ning kuulab teise sõna nagu väike laps. Sääal, nende kahe viksi preilnä man, oli see kõige noo-

Kristjan istub raagus külamehe kõrvale

rem nagu omas kodus, kuid siin on tal otsekui kammitse jalus. Lible on muidu kõigiti korras, ainult teeb natuke ülearust kolinat sisse astudes; lõunalauas istuval perel jääb mulje, otsekui oleks kellameest keegi üle läve tõugand.

„Noh,“ ajab siis jalad harki ja võtab läki-läki pääst, „jätku leevale! Kas perenaist ennast põlegi kodus?“

„Jätku tarvis!“ vastab sulane, juba vanem mees ja pooltäit peremees talus. „Minge aga tahakambri, perenaine on säääl.“ Ning kohe on näha, et niihästi sulane ise kui ka teenija tüdruk ja vana Leenu on tulijatest väga huvitatud. Leenu hoiab lusika suu juures punkt selle silmapilguni, mil võõrad tagakambri ukse taha kaovad, tonksab siis tüdrukut põlvega ning sosistab väga saladuslikult:

„Näe, ikke juure tuleb teisi. Ega needki muud tulnud kui ikke kõsja ja kõsja. Eks olegi õigus, et kui nad kord käima hakkavad, siis käivad nagu sepi-lised, muidu oota või kümme aastat — ei tule ühtegi. Peaasi, kui sind aga kord keegi püüdma hakkab, siis lähevad teistegi silmad lahti.“

Tüdruk püüab kuulata, mis teises kambris kõnel-dakse, sulane kortsutab kulmu, viskab lusika lauale ja heidab voodisse pikali — talle ei meeldi võõrad.

Aga tagakambri arenevad asjad nii.

Purtsli perenaine ja ärimees Kippel parajasti istuvad laua juures, maitstes pühapäeva toitu, kui kaks Paunvere tüsedikku endid üle läve vinnavad. Ja juhtub niisugune lugu, et kõik neli elukogend inimest korraga aimavad paha. Selles on kõige rohkem süüdi see kahtlane korv Aaberkuke kaenlas, mis tahab kõnelda selget keelt. Esimesena siiski toibub Kristjan Lible, lugedes end otse kohustatuks kõnelema ja talitama kõrtsimehe abitu venna eest.

Teretab, kõhatab ja tutvustab oma kaaslast omal viisil. Noojah, et eks Purtsli pereproua teda ikka veel mäleta ja ole vähemalt kuulnudki, kes ta niisugune on. Aga vaadaku, nüüd on nad oma sõbraga teind natuke saanisõitu ja üksiti siia sisse karand — vaata, kuidas kah siitnurga rahvas elab ja on. Sõber on kah Paunverest pärit ja on linakaupmees. Härra Kippeliga on nad tuttavad jõulust saadik — nüüd ei tee paha, kui kaks ärimeest kokku saavad ja nii natuke kõnelevad sehvti asjadest.

„Eks te võtke suuremad riided ära, istuge,“ ütleb Purtsli jumekas lesk, kusjuures ta Kippeli poole heidab pika, nõuküsiva pilgu.

„Aga kui me vast esitit?“ püüab Aaberkukk sõbralikult naeratada. „Ega me küll kauass ei jae, tahtime samute küsstä, kuis teie man nonde linadega omm; et ega te ommedegi viil ära pole müünu? Kaige, ma massasi teile rohkemp kui tõise.“

„Kes neid n'd teab neid linu,“ arwab perenaine. „Müümata on küll teised veel.“

„Ma anna teile, provva...“ läheb tulevane kaupmees järsku elavaks, „ma massa teile...“ Seejuures nimetab tõesti ilusa hinna, aga mõttes: „No, kui ta mulle tule, siis umm ju ütiskiik, palju ma massa.“

Kippel hammustab värsket sigari otsast tüki, närib hoolega seda tükki ja peab võõrast teravasti silmas: viimane kuidagi ei taha ärimehe laadi „välja anda“. Kõige rohkem, mis ta võib olla — ülesostja, kes müüb edasi mõnele suuremale firmale; isegi selleks liig kohmakas ning ajab oma asju pühapäeval, isiku seltsis, kellel pole aimugi kaubandusest. Ja see korv, see pool-lagunenud korv, millist ei vea kaasas ükski korralik ärimees! Aga ta vaikib veel, ootab, mis edasi kõneldakse.

Siis on külalised endid üliirideist vabastand, istuvad ahju lähedale ja torkavad paberossid suhu. Lible rähmane silm pilgub rahutumalt, ühtlasi hakkavad talle meele tulema mõningad jutud, mis liikusid Paunveres möödunud nädalal. Viimaks võtab südame rindu, tarvitab oma harilikku siiruviiurist kõneviisi ümber lidama ja Aadama, kusjuures alatasa siunab oma rumalat pääd kui kõige kurja juurt. Ta ei mõista siin ilmas muud midagi, kui kirikukella taguda ja kõst-riga jageleda, ja nüüd veel midagi juure õppida — on hilja. Nüüd tuli sõbraga natuke välja end lahutama või nii, tahtsid proovida seda hiljuti ostetud loomakest ja nii... natuke juttu vesta. Pole viga, jookseb nagu kõrbe lõvi, ole aga mees — pea ohje. Einoh, ega seegi halb ole, et linad müümata, sõber on aus mees, ei tee omanurga rahvale kunagi liiga. Ja kui prouad nüüd nii lahked on ja lubavad, et nad selle korvikese lahti teevad, siis võivad linade liigud kas või praegu

Kaks meest sõidavad kiiresti Sürgavere küla poole

ära juua. Väljas niisuke ilus ilm ja... ega see kevadegi vist enam kaugel ole. Vaata, kui veel paar nädalat niisugust sooja peab, vaata, et ongi kuldnokad väljas. Noojah, ega siis prouad ikke saagi väga paha-seks, kui nad siin pererahvale natuke kosti pakuvad. Endal kah — ega pikk maa ei olegi — aga suu nagu natuke vesiseks lõõnd. Aga ärge prouad nende pärast kätt ega jalga liigutagu — nendel on kõik endal, niipalju kui n'd on.

Puudutab nagu poolkogemata Aaberkuke jalga ja hakkab reisikorvi lahti harutama. Kõrtsimehe vend on nüüd jälle kuski natuke tarvilik ning juhatab: „Võta, Ristjan, see siit kõige innembi vällä. Viimati lätt kaitski.“

Perenaine läheb eeskambri midagi tooma, peletab teenija tüdruku ukse tagant minema, kolistab söögi-kapi juures.

„Noh,“ toriseb sulane voodist, „kas pitspall läheb jälle lahti? Ega nüüd lähe enam ühtki pühapäeva mööda, kui... Nüüd tuleb teisi Soomest ja Saarest!“

„Mis sa räägid, Jüri?“ küsib perenaine kapi juurest. „Tule kah ära tahatuppa, ega nad sind ära ei söö. Liblet sa ometi tunnend.“

„Mina tunnen neid mõlemaid lakardeid.“

„Tasa! Mis sa haugud!“

„Soo,“ läheb Jüri järsku vihaseks, „ah siis mina muudkui kakesta siin ööd kui päevad tööd, et aga kõiksugustel lakkekrantsidel süüa oleks. Ega seda ole!“

„Jäta järele, Jüri,“ tuleb lesk lamaja voodi juure. Ja veel kord, peaaegu paluvalt: „Jäta järele. Neil on enestel kõik kaasas.“

„Aga mis nad siia siis otsisid? Mis neil tarvis on?“

„Linu tahavad osta.“

„No seda plära ma küll ei usu. See siin pole muud kui... ma ei taha ütelda, mis.“ Ja tasa, et Leenu ja tüdruk ei kuuleks: „Küll sa, Liisa, mängid niikaua kui minu kannatus lõpeb. Mis sa mulle ütlesid mineva lauba?“

„Jumal, no ega s' ma võõraid inimesi ometi uksest välja ei või ajada?“

„Pane tähele, Liisa, kui see õhk siin homme puhas ei ole, siis —“

Pigistab valusalt perenaise käsivart ja noogutab ähvardades päaga. „Pane sa tähele! Samuti see Kippel, või kes ta siin on! Ära sa puhu mulle prügi silma, et ta on sinu sugulane.“

„Ma räägin sinuga pärast,“ lausub perenaine ja läheb külaliste juure. Jüri pöörab enese näoga seina poole, kisub pintsaku kaeluse üle kõrvu, teeb nagu magaks. Kuid südames keeb vaen ja viha niihästi võõraste kui ka perenaise vastu, keda on truult orjand mehe surmast saadik, kellega on kahekesi käind vaatlemas viljasid nurmeil, sammund külg-külje kõrval sääl kaasiku serval, kellega alles hiljuti sõitsid laadalt, istudes nii tihedalt kõrvuti, et oli soe ja armas.

Seni on Lible tagatoas söögid-joogid välja pakkind, kuna Kippel seda tagavara vaatleb nähtava põlgusega. Viimaks võtab sigari suust ja raputab vaikides pääd.

„Mis on?“ küsib kellamees uudishimulikult. „Miks te pead raputate, härra Kippel? Einoh, eks ole toredad asjad?“

„Ei või just ütelda, et ses valikus oleks palju maitset. Üks kolmetärniline Saradshev, näituseks, oleks ilmtingimata pidand hulgas olema.“

„Mul ütskiik, mis ma juu,“ arwab Aaberkukk. „Ma võtsi nuu kõige kallimbä.“

„Jaah,“ naeratab äriees üleolevalt. „Õeldakse küll: mis kallis, see kaunis, aga igakord pole see mitte nii.“

„No, kaige, ma es tiia.“

„Toda om nätä, et te es tiia.“

Kuid Lible — muidugi jälle vana ja rumal ja nii edasi — aga niipalju teab siiski, et eks kõik ole jumala and; ja ega siis tema sõber meeleldi tahtnud tuua mõnd halba kraami. Muidugi tunnevad linnasaksad paremini kõike neid sorte ja värke, aga mine n'd võta kinni, kui sa oled lihtne inimene ja pole liikund peenemas seltskonnas. Temale endale on kah üks-täis kõik, mis tarvitab, kui aga saaks hää tuju ja rõõmsa meele. Sest — ikka veel vana ja sama tark, — nagu tema kuski kuulnud, olevat rõõmus meel 90% ristiusust.“

„Palun,“ küsib Kippel järsku ja väga asjalikult, „kas te ei võiks ütelda, kelle juures olete te välja õppind, härra linakaupmees? Mina tunnen kõiki vane-maid äriehi igal alal.“

„Minä pole kellegi man oppnu,“ vastab Aaberkukk. „Mis ma tiia, toda ole ma esi perrä kaenu. Ennembi kaubelsi hobestega, aga nüüd tahtse pruuvi villäga ja linädega. Vast läits — nuu Paunvere mehe kasvatava hää linä.“

Muidugi seletab seepäale Kippel pikalt-laialt enda hiilgavast äritegevusest, kiites Nossoviti ja siunates tema ulakaid poegi. Ning on see endise aja inimene tõesti kaljukindel, et ainult vanasti oli see hää aeg, kus inimesed üldse ja äriehed eriti olid hääd. Austades üksnes vanadust, hoopis salgab ära noorema soo, nähes ses vaid muna, mis tahab olla targem kui kana. On jäänd surnud punktile tema ühekülgne olemus, näeb vaid käesoleva ajajärgu vigu nagu palju teisigi pääle tema. On humoorita, nagu iga korralik väikelinlane, haarab kõrist, kus peaks patsutama õlale, andma nõu, kui seda tõesti tarvis; kui teadvuseta tekitabki humoori teistes, siis mitte ainult surmatõise näoga, vaid samasuguse hingega. Neid võib veel praegugi näha pritsimeeste koosolekuil, pankades, vanade majaperemeeste hulgas ja rohkesti mõnes kadakasakslises klubis. Hingelt painduvam on isegi Aaberkukk, see kõige noorem, vanast kellamehest „Ristjanist“ ei maksa kõneldagi.

Siis palub Purtsli perenaine külalised laua juure, vabandades, et neil endil täna midagi pakkuda pole; on just pääleõunane aeg, ja jahedat suppi ei julge ometi pakkuda. Aga kui isandatel on aega, siis hää meelega valmistab midagi.

Ei, ei, ei! hüüavad külalised teineteise võidu, võtku aga kodurahvaski osa sellest vähesest ja lihtsast, mis tõivad kaasa. Uskugu: nad ei tulnud midagi saama, neil oli vaid tuju teha paar versta mõnusat sõitu. Ja maitsend mõne napsi, on kellamees väga huvitatud, kas härra Kippel ikka veel sellest ajast siin on, kui nad vaksali teel kohtasid?

Jah on. Purtsli perenaine on tema lähem sugulane, ta tahab siin mõni aeg puhata ja tervist kosutada.

Küsimäe südamele veereb otsekui kivi. Kui nad on lähemad sugulased, siis ju on asi Aaberkukega rohkem kui korras; siis paneb tema, Kristjan, tasku need sada ruublit, ostab endale ja perekonnale uued riided ja saapad, maksab mõned võlad ning teeb mõistlikud lihavõtte pühad. Satub häässe tujju, pilgutab oma ainsat silma, kõneleb Paunvere tühje jutte, ning siis aegapidi, ääri-veeri mööda sinna, kuhu tarvis. Kiidab Aaberkuke jõukust, mehiste meelt, ärilist vilumust, hääd südä. Igatahes pole siin enam tegemist mõne noore tuisupäaga, kes täna ütleb ja — ning homme ei. Einoh, seda kartust ei tarvitse olla.

Mida pikemale venib niisugune jutt, seda enam hakkab õhetama Purtsli jumeakas pereema. Nüüd pole enam kahtlust, missuguseid linu himustavad Paunvere mehed. Samuti pole kahtlust, et sääl eeskambri ukse taga kuulavad kaks terast kõrva, kui mitte neli, kui mitte kuus, sest ka Jüri säng on ukse lähedal; ning Lible ütleb nagu jutlust.

Äriees Kippel on endale segand mingisuguse alaväärtuslise kroki, rüübab väikeste sõõmudega, kuid kuulab suurtega. Viimaks rüübib oma vurrud korralikult kuivaks, äigab käega ja küsib vingenaeratusega:

„Hää küll, aga kas ma tohiks küsida, isand Lible, kuhu poole te oma jutuga tüürite? Ma aiman, siin on midagi muud pääle linaostu. Kui kadund Nossov vilja ostis, siis kõneles ta nimelt viljast, mitte enese isikust. Siin, nagu kuulen, on asi ümberpöördu.“

„Einoh, härra Kippel, kas te s' noh... mis te n'd... Kui te pahaks ei pane, siis ma kõnelen veel natuke.“

(Järgneb)

Mayne Read'i romaan|

Järg

Mõne minuti pärast oli Isidoora salkkonnast ümbritsetud. Igamees oli isemoodi riides ja sõjariistus. Isidoora ei kartnud neid enam. Mõnd meestest tundis ta nägude järele. Instinktiivselt aimas Isidoora, et see elatand isand, kes temaga rääkima hakkas, tapetud noormehe ja selle naisterahva isa, keda ta tahtis, kui mitte tappa, siis ometi alandada. Ja selleks on nüüd võimalus.

„Kas te siin läheduses kedagi ei näind, senjoriita?“ küsis vana isand viisakalt Isidooralt. — „Kus te elate?“

„Rio Grande ääres, senjoor, aga praegu Leoni kaldal.“

„See on te naabri Martinetsi vennatütar,“ ütles üks kaaslastest vanale isandalle.

„Jah, olen don Silvio Martinetsi vennatütar ja tulen mõisast.“

„Olete vist ühest mõrtsukatööst kuulnud?“

„Eile onu rääkis.“

„Kas te täna midagi ei ole kuulnud?“

„Oh ja, imelikku uudist: siin preriis olla pääta ratsanikku nähtud.“

Isidoora imestuseks ei avaldand ta uudis juuresolejate kohta ühtki mõju.

„Seda nägime meiega,“ ütles Pointdekster. „Kas te veel kedagi ei näind?“

„Nägin üht noort leedit, nähtavasti ameeriklane. Ta sõitis ratsa.“

„Kas üksi? Kes ta oli?“

„Üksi jah, aga ma teda ei tunnud. Nägin teda säääl kohal metsas. Säääl!“

„Kuhu ta sõitis? Kas säääl pool mõni elumaja on?“

„Säääl on mustangide püüdja don Mauritsio onn.“ Salga keskelt kuuldis rahulolemise hüüdeid. Nüüd olid ratsanikud tapja jälgil.

„Kas te ei võiks meid selle onni juurde juhatada, miss Martinets?“

„Miks mitte? See ei kesta kaua. Ma viin teid sinna.“

Isidoora asus ette otsa juhiks; kavalkaad sõitis talle järele. Dsheraldi majakesest eemal peatas Isidoora ja näitas selle mäekünka pääle, mille juures mustangide püüdja elukoht oli.

LXI. Ingel preriis

Vastase põgenemine pani Luise imestama. Miks ei jäänd ta onni, kus tal perenaise õigused olid? Kreoli-neiu sai vähe rõõmsamaks seepärast, et teine nii ruttu taganes ja talle maad andis. Luise astus uuesti onni. Mis ta säääl nüüd nägi, sundis teda unustama kõik kahtlustavad mõtted ja kadeduse piina. Moris lamas voodis kahvatu, võib olla suremisel.

„Moris, Moris, kas sa oma Luiset ei tunne?“

„Taeva inglid, te olete ilusad, aga uskuge, maa pääl on mõni teist veel ilusam!“ sonis Dsherald.

„Mis sa räägid, Moris? Sa oled maa pääl, aga mitte taevas. Sa oled siin oma Luise juures.“

„Olen taevas, aga ei taha siia jääda, sest teda ei ole siin. Oleks ta siin, siis jääksin mina ka siia. Inglid, te olete hääd, aga keegi teist ei ole nii hää, kui preri ingel.“

„Kuidas ta nimi on?“ küsis Luise ja kuulas hinge kinni pidades haige sonimist.

„Kas inglitel nimesid on? Ah ja, mäletan: Mikael, Gabriel. See, kellest ma räägin, on neiu. Ta nimi on Luise, Luise, Luise! Kas teda tunnete? Tunnete küll. Kui te teda näeksite, siis armastaksite teie teda kõigest hingest samuti kui mina.“

Isegi esimesel armuavaldusel akaatsiate all ei olnud Luise nii õnnelik, kui nüüd. Ta kummardas haige kohale ja andis talle suud. Siis ajas Luise enese julgesti sirgu ja õnnest hiilgava näoga vajutas ta käe südame pääle, mis tugevasti tuksus.

Luise oli üliõnnelik ja soovis, et keegi teda sel silmpilgul ei segaks.

Aga uksele ilmus imeline mehekene. See oli Felim. Ühes käes oli temal tomahook ja teises käes tapetud suur uss.

„Moosese ema!“ hüüdis iirlane ja lasi imestuse pärast kirve ja ussi maha kukkuda. — „Kas ma teid unes või ilmsi näen, miss Pointdekster? Teie see ikka olete?“

„Muidugi mina, mister O'Nil. See on teie poolt vähe viisakas, et mind nii ruttu unustasite.“

„Kes teid kord näeb, see teid juba ei unusta, isegi unes mitte,“ ütles iirlane ja näitas käega Dsheraldi poole.

Luisest käis õndsuse värin läbi.

„Aga mis see tähendab?“ rääkis imestand iirlane edasi. — „Kas te siin teist daami ei näind, miss Pointdekster?“

„Nägin. Ta sõitis ära.“

„Mika nii ruttu? Ta ei olnud siin kümnet minutitki. Parem ongi, et läks. Uskuge, ta ähvardas mind revolvi-riga, kui me teda mr. Dsheraldi juurde sisse ei tahtnud

„Pääta ratsaniku“ lugejatele

Vastu tulles paljude meie lugejate soovile oleme „Odamehes“ ilmuva Mayne Read'i romaani „Pääta ratsaniku“ varem ilmund osa eriraamatuna müügile lasknud. Seda enam, et minevaastaseid „Odamehe“ n-reid kõiki enam üksikult saada pole, loodame „Pääta ratsaniku“ esimese osa eraldi müügile lastes sellele põnevale ja hääle juhtumusromaanile rohkelt lugejakonda.

„Pääta ratsaniku“ I osa on saada kõigis ajakirja „Odamehe“ müügikohtades ja maksab 112 lhk. suurusena ainult 100 mk.

Soovi korral saadab „Odamehe“ talitus „Pääta ratsaniku“ esimese osa raamatust oma lugejaile 100 mk. eest järelmaksuga koju kätte.

„Odamehe“ talitus

lasta. Ta nimetas ennast haige sõbraks ja lubas teda talitada.“

„Imelik!“ mõtles kreool.

„Kõik on ime, mis siin viimasel ajal sünnib. See on hää, et te siia tulite. Mr. Dsherald saab väga rõõmsaks, kui ta meelemärkuselle tuleb ja teid näeb.“

„Mis on temaga juhtund, Felim?“

„O... see on pikk lugu, kui kõik ära jutustada! Eilsest saadik on siin palju inimesi käind, too sõjakas senjoora arvamata. Kardan teile kõike jutustada, te hakkate kartma.“

„Ei karda. Jutustage!“

„Kõige enne ilmus meie onni ligidalle metsa äärde päata ratsanik.“

„Kuidas päata?“

„See oli vist saatan ise! Kõige imelisem oli see, et ratsanik nii mr. Dsheraldi moodi oli, nagu üks vesitilk teise sarnane on: hobu ja mantel üks mis üks. Oma silmadega nägin teda künka otsast. Ta sõitis siia, pööris ümber ja kihutas jälle laane poole, Tara joosis haukudes talle järele. Ma tulin tuppa, panin ukse kinni ja jäin magama.“

„Keegi tahtis teid vist hirmutada!“

„Seda ütles Seb Stempki.“

„Kas ta siin oli?“

„Jah, aga enne teda sõitis siia veel teisi. Seb tuli eile hommikul siia, aga need olid õõsi siin ja hirmutasid mind pool surnuks.“

„Kes need?“

„Indiaanlased... Terve suguharu indiaanlasi. Siin hakkasid nad kaarte mängima. Oi, oi! Kas kuulete?“

E. Vabadussõjas langenute hauasammas Narvas
Püstitatud septembris 1921. Kunstnikkude V. Melnik'u ja
R. Sajori töö

Tulevad jälle! Püha Patrikus! Ratsanikud on meid ümber piirand. Neid on tuhanded! Oh Jumal! Ma ei jõua enam Sebile signaali anda!“

„Oh Jumal, nemad siin!.. Isa! Mis ma neile ütlen? Millega neile oma sünolemist seletan?“

Esimese liigutuse tegi Luise selleks, et ust kinni panna; kohe sai ta aru, et see ei aitaks. Põgeneda ei olnud võimalik. Ratsanikud piirasid onni igast küljest. Päälegi seisis õues ta hobune, kes oma haruldase karva poolest kõikidelle tuntud oli. Mõte, et Dsherald nüüd hädaohus on ja ta teda kaitsema peab, sundis Luise tuppa jääma.

„Tulgu mis tuleb!“ otsustas Luise. — „Tema pärast olen valmis häbi ja alandust kannatama, isa ja sõpru unustama. Seda tahab Jumal!“

LXII. Selguse ootel

„Seisa!“ hüüdis salga juht käskivalt Felimille.

„Ma ei põgene kuhugi, dshentelmänid!“ ütles iirlane vabandavalt, „tahtsin ainult...“

„Seo tal käed kinni, Dik Trasei! Ja sina, Skolton, aita teda! Aga ta ei ole see, keda me otsime!“

„Ei ole! See on ta teender.“

„Kas onnis kedagi on? Räägi!“ küsis Felimi ikka sama kufi salgajuht sel ajal, kui Trassei iirlast ratspiitsaga peksis, et asjale rohkem tähtsust anda.

„Ahaa! See on ju Luise mustang!“ hüüdis Vudlei Pointdekster õues seotud hobust silmates. — „Kuidas see siia sai?“

Sel ajal avanes majakese uks ja Luise ilmus lävele.

„Issand Jeesus! Minu tütar!“ hüüdis Vudlei ja ruttas uksest sisse. Kassius läks onule järele.

„Mis see tähendab, Luise? Haavatud? Kas Henri?“ Vudlei silmas Henri kübarat ja mantlit.

„Tänu Jumalalle, ta elab!“

Voodi ligidalle astudes nägi vana isand, et sääl ei olnud tema poeg. Kui Vudlei haige ära tundis, kargas ta voodi juurest tagasi. Kassius Kalhun karjatas hirmudes ja läks toastki välja.

„Luise, räägi, mis see tähendab?“ küsis isa.

„Ei tea, isa! Ma isegi jõudsin praegu alles siia. Toas oli mr. Dsherald üks. Ta teenija tuli kuskilt ega jõudnud mulle midagi jutustada.“

„Miks sa ise siia tulid?“

„Ma ei võind kauem ükski kodus olla ja teadmatus peina kannatada Henri pärast... Ah, mu Jumal! Arvasin, ehk leian venna siit.“

„Mispärast siit? Kuidas sa siia mõistsid tulla?“

„Olin siin ennem käind. Mäletad, kui piknikul mu hobune laande joosis ja mind ühes viis? Siin lähedal peeti hobune kinni ja mr. Dsherald näitas mulle, et ta elukoht siin on.“

Pointdeksteri kulnud läksid kortsu, aga ta ei avaldand oma kahtlustavat mõtet, mis tal tütre kohta pähe vilksatas.

„Oled ettevaatamata sammu astund, mu tütar, nagu rumal plika! Mine nüüd siit ära! Siin ei ole sinu koht. Sõida koju! Keegi läheb sind saatma.“

Vudlei läks onnist välja. Vastu tahtmist läks tütar isale järele.

Ratsanikud seisid vaikides onni ümber ja ootasid asjale seletust. Kalhun oli neile juba midagi ütelnud. Küsiti Felimi, aga selle seletusi ei ustud. Kõik tundsid Luise Pointdeksteri ja imestasid selle üle, et ta ükski siia oma venna tapja majasse oli tulnud.

Raudteeõnnetus Jõgeva jaama lähedal 4. VI. 24

Kogu Eesti vabariigi kestuse ajal pole veel nii kohutavat õnnetust olnud, nagu see juhtus 4. VI hommikul kell 1/42 Kaarepera ja Jõgeva vahel Tartust tuleva postirongiga Pedja silla lähedal, kus ta roobastelt välja jooksis, hulga inimohvreid nõudis ja raudteetammi sootumalt 51 meetri pikkuselt purustas. Vedurjooksis sõdusihilt paremale poole teest ligi süllakõrguselt tammilt alla, kuna 11-nest vagunist koosnev rong valgus teisele poole sarnase hiigla jõuga, et esimesed vagunid mitu silda vedurist mööda tungisid. Kuus esimest vagunit on täitsa purustatud, üks koguni pilbasteks, milles areneski kurbmäng inimohvritega,

Ül. p a h.: Raudteeõnnetuse ülevaade 3 tundi pääle katastroofi. Ül. p a r. Purustatud vagun. All: Tammilt alla jooksnud vedur.

Foto A. Lomp

kus 10 inimest⁷ sai surma ja 6 raskesti vigastada. Raudteeõnnetust peetakse kuritahtlikuks roobastenaelte väljavõtmise tagajärjel. Riigi ainelne kahju 8—10 miljoni.

Surma sai: Hermann Punder, Villem Mägi, Liina Tartu, Jaan Siiak, Georg Villmann, Hilda Krumm, Aleksander Titske, Peeter Eilau, Bruno Gutman ja Elise Varduls.

Reisi-õnnetusjuhuste-kinnitust

võib teha „Eestimaa Kinnitus A/S. EKA“ juhatuses, Tallinn, Pikk tän. 6, „EKA“ agentide juures ja „Eesti Reisibüroo“ kõigis osakondades mõne minuti jooksul.

„Luise, sõida koju!“ ütles Vudlei. „Mister Jansei on nii lahke ja saadab sind.“

„Isa, ma ootan, kunni sina ka tuled; ega sinagi ometi siia jää?“ katsus Luise vastu ajada.

„Ma tahan, et sa koju sõidad! Arvan, et sellest küllalt on.“

Noore Jansei mõtted viibisid tihti ilusa kreooli juures, sellepärast oli ta väga rõõmus juhuse üle, neiu seltsis mõned tunnid sõita. Teel oli Luise kurb ja vaikis; teisiti ei võind see niisuguse õnnetuse korral ollagi. Jansei ei saand neiu kaugelle saata. Oja ääres legendikul pidas Luise hobuse kinni, tuli seljast maha ja seletas saatjale, et sadula rihmu tarvis kõvemini kinni tõmmata. Siis kaebas neiu, et vaene hobune liig väsind on. Kohe pääle siia jõudmist peab ta ilma puhkamata

jälle hulk maad tagasi sõitma. Siin tarvis hobust puhata lasta. Luise pani saatjale ette, ka hobuse seljast maha tulla, oja kaldalle istuda ja vaadata, kuidas kalakesed selges vees mängivad. Varsti märkas mr. Jansei, et ilus kaaslane ei vaatagi kalakeste mängu, ei näe oma väsind mustangit ega näita tema, oma saatja kohta mingisugust huvi; selle asemel kuulab neiu suure tähelepanemisega neid häáli, mis mr. Dsheraldi õuest oja äärde ulatasid. Noormees isegi hakkas neid hüüdeid tähele panema. Selgus, et säääl hirmust Lintshi kohut peeti. Mõned oraatorid kõnelesid üksteise järele. Lõpuks kõlas Kalhuni hääl. Ägedasti, valjusti ja otsustavalt püüdis ta kuuljaid oma tõendus uskuma panna. Kõne lõpul kajasid hääkskiitvad hüüded kuulajate suust.

Luise ei jõudnud seda kannatada. Äkki tõusis ta püsti ja joosis majakese poole.

Amalfi linn Itaalias enne katastroofi

LXIII. Lintshi kohus

See kisa, mis Luiset onni poole tagasi tõmbas, oli ratsanikkude salga kole kohtuotsus. Sõna „üles puua“ kajas neiu kõrvus. Puude vahelt nägi ta hirmust pilti: salga keskel maas oli kaks meest, käsist ja jalust seotud. Need olid Dsherald ja ta teenija. Mõlemad vaikisid. Dsheraldille pisteti pulk hammaste vahele, et ta jampsimise kisaga kohtunikke ei eksitaks. Felim sunniti ähvardustega vaikima. Vudlei ja Kassius seisid tunnistajaina kõrval. Ringi keskel seisis esimees, kohtunik ja neli „marshali“. Moris jampsis ja rabeles nii kangesti, et kaks meest teda õlust kinni hoidis ja kolmas põlvede pääl istus. Ta silmad keerlesid metsikult. Felimi peeti tapja kaassüüdlaseks; teda kuulati üle, aga ei ustud ühtki sõna, mis ta rääkis, pääle selle, mis ta pääta ratsanikust teadis kõnelda. Ka seda arvati tapjate väljamõteldud naljaks. Indiaanlased, jaaguar — sedagi peeti valesks.

Kohtupidamine kestis kõigest kümme minutit ja otsus oli: Moris Dsherald on Henri Pointdeksteri tapja. Kõige selgemaks tunnistuseks arvati seda, et Dsheraldilt toast leiti tapetu kübar ja mantel. Mõned nõudsid viibimata süüdlase surmamist. Selleks oli nõorgi valmis, mis nagu suur uss maas oli. Otsusteti süüdlane lähema puu oksa puua. Sellega ei saadud kohe toime seepärast, et otsus mitte ühel häälel ei olnud tehtud. Saja inimese hulgast oli kakskümmend surmanuhtluse vastu, nende seas ka kohtu juhataja Sam Menli.

„Kodanikud! „kõneles esimees“, ma arvan, et meil süüdistuseks vähe tõendusid on, seepärast peame asja edasilükkama, kunni süüdistetav paraneb. Ta on meie käes ega või põgeneda. Tingimata on tarvis ta isiklikud seletused ära kuulata.“

„Teil on kerge nõnda kõnelda, Sam Menli,“ rääkis Kassius Kalhun ärevusega. „Aga mis ütleksite siis, kui te oma poeg või vend oleks tapetud? Missuguseid tõendusid ootate te veel?“

„Tõendusid, et mustangide püüdja tõesti tapja on. Kas te võite seda tõendada?“

„Hää küll. Vaikisin seepärast, et ma selle inimesega kord duelleerisin. Mind oleks võidud süüdistada, et ma küllalt erapooletu ei ole ja vastaselle kätte maksta tahan. Arvasin, et tõendusid on isegi küllalt ilma minu tunnistuseta. Et neid aga vähe on, siis pean rääkima. Vannun oma pää juures, et see inimene on Pointdeksteri tapja. See oli õõsel. Ma ei näind, kuulsin ainult.“

„Keegi ei kahtle te tunnistuse tõsiduses vaenu pärast te ja mr. Dsheraldil vahel,“ ütles esimees. — „Mr. Kalhun, rääkige, millal ja mis te olete kuulnud!“

„See oli teisipäeva õõsel. Toas oli lämmastav. Enne magama minemist läksin katuse terrassile jahutama ja suitsetama. Arvasin, et mu onupoeg Henri juba magab. Ma ei jõudnud oma sigarit otsani suitsetada, kui kaldal üle jõe rääkimist kuulsin. Esiti kuulsin Henri häält, siis selle inimese oma,“ — Kalhun näitas käega maas lamava Dsheraldil pääle. — „Nad sõnelesid. Ma imestasin väga, et Henri veel ei magand. Veel rohkem pani mind see imestama, et Henri kuskilt nii hilja koju tuleb, mis sugugi ta viisiks ei olnud. Ta oli tõesti Henri. Tüli ennast ma ei kuulnud, sest tülitsejad olid üle jõe, aga viimased sõnad üteldi õige valju häälega. Nähtavasti haaras Dsherald mu onupoega sõnadega, sest see ütles Dsheraldille mõned sõimusõnad, mille eest Dsherald teda ähvardas. Tülitsejad hüüdsid teineteist nimedega; sellest selgus, et ma omas arvamises ei eksind. Tahtsin nende juurde minna, aga mul olid tuhvlid jalas. Kui saapad jalga tõmbasin ja uuesti välja tulid, oli kõik vaikne. Pool tundi ootasin Henrit koju, aga ta ei tulnud. Läksin magama arvates, et ta mõne vastutuleja tuttavaga Oberdofferi hotelli läks. Mu õnnetu onupoeg ei ole sest ajast enam koju tulnud. Hommikul leiti ta voodi puutumata. Nüüd magab ta kuskil metsas või laanes. Küll see inimene juba teab, kus kohal.“

Kalhun näitas jälle teatraalse käeliigutusega Morisi poole. Kõne mõju oli suur. Ainult kümme meest oli

veel surmanuhtluse vastu, teised kõik nõudsid süüdlaseksärvatu poomist. Kohtunik kõheles. Leidus kõlvatu, kes nõõri võttis ja selle meelemärkuseta maasolejalle Dsheraldille kaela viskas. See nurjatu seisis Kassiusse kõrval ja vahetas temaga mõned sõnad. Nõõri viskajat aitas üks nendest, kes Morisi kinni hoidis. Suurem osa päältvaatajaid oli süüdistava poomise poolt; vähe oli neid, kes teda kahjatsesid ja südames ta poole hoidsid, aga eestkostjat ei olnud ühtki. Õnnetumat taheti juba oksa tõmmata.

LXIV. Ootamata eksitaja

Veel üks minut, ja Dsherald oleks lähema puu oksa küljes kõlkund, kui Felim seda päris ootamata ei oleks takistand. Üleüldine tähelepanek oli Dsheraldile päälle pöördud. Seda olukorda tarvitas Felim oma kasuks. Ta vabastas ennast köidikuiust ja ronis tähelepanemata ümberseisjate selja taha Seb Stempi vana mära poole, kes õue aia taga rohtu sõi. Felim võttis okkalise kaktuse oksa ja lõi sellega kõigest jõust vanale hobuselle selga. Vaene loom hakkas hirnudes joosma. Teravad okkad naha sees tegid talle valu. Hirmund hobune joosis teiste hobuste juurde, keda mehed puude külge olid sidund. Hobuseid oli umbes sada. Need kõik hakkasid kaastundlikult vana mära eeskujuga järele hirnuma ja trampima. Kohtupidajad jätsid süüdlase maha lamama ja tõttasid iga mees oma hobuse juurde, arvates, et indiaanlased kallale tungides hobuseid kohutasid. Varsti said mehed eksitusest aru. Nad vaigistasid oma loomi. Seb Stempi mära keerutas ja hirnus ikka veel valu pärast. Sellele visati lasso kaela, tõmmati kõri kinni ja sunniti nõnda vaikima, kui kõige selle segaduse sünnitaja. Nõnda oleks ka Felimiga tehtud, aga õnneks mõistis ta ennast põõsastikku hästi peita. Oma elu kaalu päälle pannes sai Felim ometi Seb Stempile selle müra läbi signaali anda.

Kui segadus vaikis, kogusid tehhaslased endid jälle oma ohvri ümber kokku. Segadus oli mehed veel rohkem vihasemaks teind. Seda avaldasid nad tüseda vandumisega. Paar nurjatut pani Dsheraldille jälle silmuse kaela. Morisi viimne tund oli ligi.

Puude alt joosis ilus naisterahvas välja. Rutuga tungis ta meeste vahelt läbi, kes viisakalt ta eest kõrvale astusid. Õnnetuma juurde jõudes tõmbas ta sellel nõõri kaelast ja päästis käed köidikuiust lahti. Siis hüüdis naisterahvas vihaselt meestele:

„Tehhaslased, kas teil häbi ei ole? Mis te teete? Pean ütleva, et see väga ilus kohus on! Süüdistetav ei või enese eest mitte ühe sõnagagi kosta. Kohus Tehhases on siis nii kaugelle jõudnud! Minu arvates ei ole te kellegi kohtumõistjad; olete tapjad!“

„Mis see peab tähendama?“ hüüdis Vudlei ja haaras tütrele käest kinni. — „Käskisin sind koju sõita. Mine kohe tagasi ja ära sega ennast asjasse, mis sinusse ei puutu!“

„See puutub ka minusse, isa!“

„Kuidas? Ah, tõsi küll! Sa oled õde ja see inimene sääal on su venna tapja.“

„Seda ma ei või uskuda. Tal ei olnud mingisugust põhjust mu venna tappa. Mõistke selle inimese üle ometi korralikku kohut! Olge inimesed, aga mitte metslased!“

„Kohus on juba mõistetud. Kahtlemata on ta süüdlane. Ta on te venna tapja ja teil, miss Pointdekster, ei ole sünnis ta eest kosta!“ hüüdis keegi salga keskelt.

„Teile ei ole see sünnis, ei ole sünnis!“ karjuti kaasa.

„Kohtu õige otsus peab täidetud saama!“ hüüdis jälle keegi. — „Mister Pointdekster, me palume teid väga, viige oma tütar siit ära!“

„Tule, läheme, Lu! Siin ei ole su koht. Sa pead siit minema! Sa ei taha? Kas sa tõesti mu sõna ei kuule? — Kesh, tule ja vii ta siit ära! Lu, kui sa siit ise ära ei lähe, siis viiakse sind vägisi. Ole mõistlik ja mine ära! Mine, mine ometi!“

„Ma ei lähe enne, isa, kui sa lubad, kui nad töötavad....“

„Me ei või midagi lubada. See ei ole naiste asi. Inimene on tapetud ja selle eest peab tapjat karistama.“

„Puua! Puua!“ karjus keegi tigidalt.

Mitte üksi Kassius ei olnud nüüd mustangide püüdja päälle Luise pärast kade; kadedustunne ärkas paljude südames, kui nägid, kuidas ilus naisterahvas Dsheraldilt kaitses. Nüüd oli tal veel vähem häd oodata, kui natuke varem.

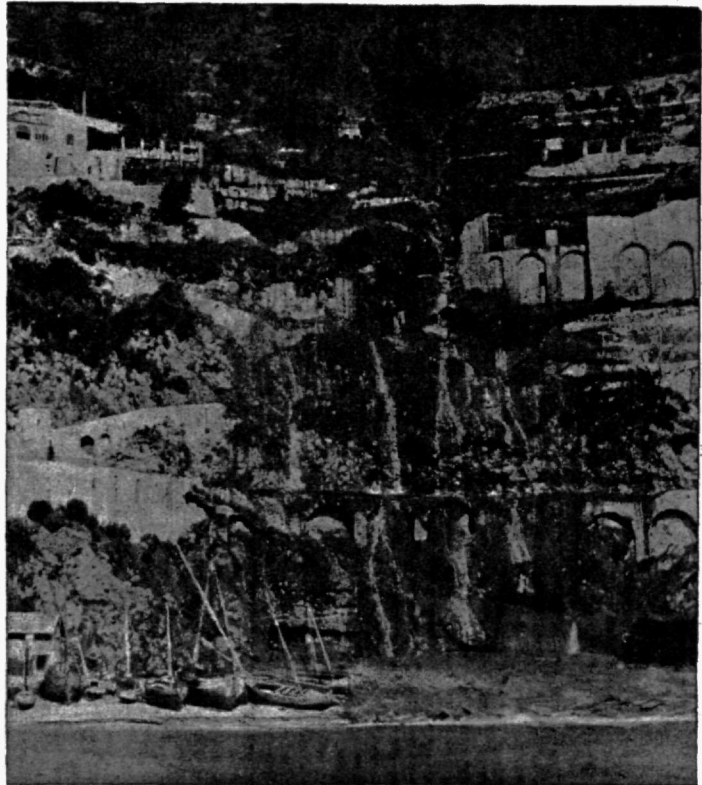
Neiu viidi, õigem, veeti süüdlase juurest ära. Asjata püüdis Luise ennast vastiku Kalhuni käte vahelt vabastada, kes teda kinni hoidis; asjata nuttis ja protesteeris neiu.

„Tapjad! Mõrtsukad!“ karjus ta.

LXV. Jälle eksitati

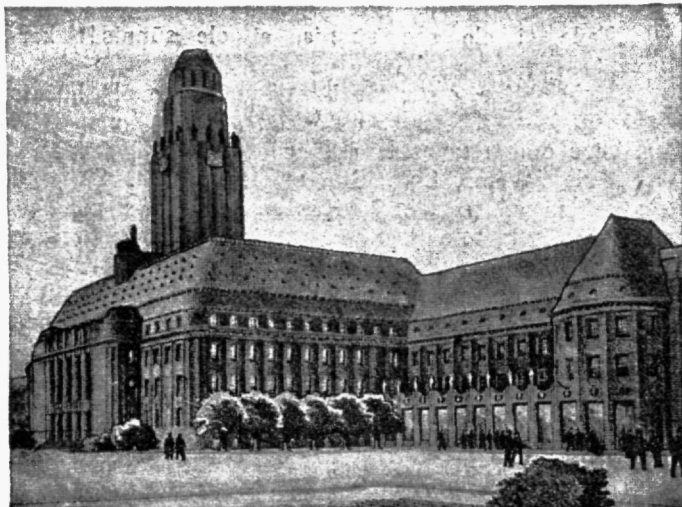
Kolmandat korda ligines surm Dsheraldille. Isegi armastus ei jõudnud surma võita! Timukad toimetasid kähku nagu kartes, et keegi neid jälle tuleb eksitama nende nurjatuma teo kallal.

„Noh, Bill, kas oled valmis?“ küsis üks nendest. „Valmis!“ sõnas seltsimees.

Amalfi katastroof

Teatavasti hakkas mägi, mille jalal asub kaunis Amalfi, linna päale vajuma. Pildil näeme üht osa Amalfit päale vajuvast mäest hävitatuna

Tallinna uue raekoja kavand
Soome ark. E. Saarinen

„Noh, tõmba, ära vahi!“ karjus timukas Billile otsa vahtides ega mõistnud aru saada, miks see kui tulp liikumata seisab. Ta ei võind oma selja taha seda näha, mis Bill nägi.

„Ei tohi!“ kajas kellegi tugev ja võimas hää. — Pikk, laia pihaga mees, püss käes, joosis metsast meeste poole. — „Bill Griffin, kui sa veel nõõri puutud, siis saad eneselle tinapillid kõhu rohuks! Nõõr käest! Nõõr käest!“

Seb Stempil ilmumisel oli suur mõju meeste kogu kohta. Kõik austasid ja paljud kartsid teda. Timukad lasid Dsheraldi lahti.

„Mispärast te teda poote?“ kisendas Stemp. „Kas olete hulluks läind? Poovad oma kaaskodanikku ilma kohtuta.“

„Mis kaaskõdanik niisugune meile on? Kohus tema üle on juba peetud.“

„See on küll kohus, kui süüdistetav meelemärkuse ta maas lamab ja enese eest kõsta ei või!“

„Me teame, et ta süüdlane on.“

„Dshim Stoddard, sinuga ei hakka ma vaidlemagi. Aga teie, mister Pointdekster ja Sam Menli, ega teie ometi niisuguse tapmisega nõus ei ole?“

„Te ei tea kõiki põhjusi, Seb Stemp!“ lausus esimees vabandades.

„Kurat võtku teie põhjusi! Ma ei taha nendest kuuldagi! Need peab sääduslik kohus läbi kaaluma ja selle vastu ei tohi kellelgi midagi olla.“

„Te lubate eneselle liig palju, Seb Stemp!“ ütles Kalhun. „Ega teie vend ja poeg tapetud pole. Oleks teie poeg tapetud, siis räägiksite teist keelt. Ja lõppeks, mis puutub kohtualune teisse?“

„Miks puutub ta minusse? Esiteks on ta mu sõber. Teiseks ei või ma ülekohtu rahulikult päält vaadata, kui seda isegi Tehhase laanes tehakse.“

„Mis ta ütles? Ülekohtu? Kas me tõesti ta noomimist kuulma hakkame? Tapetu veri nõuab kättemaksimist! Tõmmake nõõrist!“

„Katsugu keegi!“ karjus Stemp. „Enne tapke mind, kui teda pooma hakkate! Aga ma oma elugi liig odavasti ära ei anna!“

Salk nihkus taha poole. Ühed kartsid, teised ei olnud omas õigusetundes kindlad. Stemp tundis, et enamuse õigusetunne tema poole kalduma hakkas. Küll katsus uuesti mehi teisele otsusele viia:

„Viige kohtualune kolooniasse. Laske sääl ta üle sääduslikku kohut mõista. Ma olen kindel selles, et tema noort Pointdeksteri tappa ei võind, sest Dsherald kõneles temast alati kiitvalt.“

„Te ei tea seda, mr. Stemp, et Dsherald õhtul enne tapmist noore Pointdeksteriga tülis oli,“ ütles esimees.

„Kes seda ütles?“ küsis Stemp.

„Mina!“ ütles Kalhun ette astudes. — „Ma ei taha aga teie küsimiste pääle vastata. Dshentelmänid, arvan, et mu tunnistusest teile küllalt oli. Miks jätame nõud kohtuotsuse täitmata selle vana lolli nõudmise pärast.“

„Kas mina olen vana loll?“ müristas Stemp. „Võtke omad sõnad tagasi, Kassius Kalhun! Ma ütlen, et te seda teete, kas nõud või edaspidi. See tund tuleb varem, kui arvate. Mis Dsheraldi ja mr. Henri tüllisse puutub, siis ei usu ma seda. Tõendused, ütlete teie. Ka minul on tõendusi kohtualuse kasuks.“

„Missugused, rääkige!“ ütles kogu esimees.

„Dsheraldi keha on üleni kriimustet. Olgu need huntide töö, aga miks on tal põlv paistetand?“

„Võimalik, et ta vastasega maadles. Ega siis Henri Pointdekster ennast vasika kombel alandlikult ei lasknud ära tappa. Dsheraldi pääs on muhk. Võib olla, löi Henri Pointdekster pistoliga sinna kohta. Kriimud ihu pääl on vist küll huntide tehtud. Aga see, mis melle iirlane Felim jaaguarist rääkis, on tühi lori.“

„Teie räägite Felimist. Kus ta on?“

„Päästis oma naha põgenemisega. Aga me otsime ta üles ja õpetame teda tõtt kõnelema.“

„Võin kinnitada, et see kõik tõsi on, mis Felim jaaguarist rääkis. Ma ise lasin jaaguari maha ja päästsin mr. Dsheraldi elu.“

„Ta rääkis veel indiaanlastest, kes siin olla käind.“

„Ka see on tõsi. Vaadake, siin on veel vihk hispaania kaart, mida nad siin mängisid ja põgenedes maha jätsid.“

„Indiaanlased mängivad hispaania kaart! Kuidas peame seda mõistma?“

„Paljudel indiaanlaste suguharudel on valgeid vange. Punased õppisid nende käest Mehhikos armastet „monte“ mängu. Siin võisid nad seda lüüa.“

Et indiaanlased siin võisid käia, see mõte muutis kohtumõistjate meeleolu.

Kaugelt kuuldus jälle hobukapjade plaginat. Mäe otsa ilmus kõikidele tuntud Isidoora kuju. Ta sõitis ratsa ja kihutas hobust kiiremale jooksule küll piitsaga, küll kannustega. Mehed vahtisid imestuses vaikides, miks see nõud tagasi tuli.

LXVI. Komantshid

Kui Isidoora Dsheraldi onni juurest ära sõitis, oli ta arvamises, et Luise samuti teeb. Enese järele otsustades arvas Isidoora, et ta sääloluline Luisele sama suurt valu sünnitas, nagu Luise oma säälolemisega temale tegi. See mõte kergitas märksa Isidoora südant.

Tehhaslastele vastu juhtudes viis ta jälgijad Dsheraldi elukoha ligidalle. Isidoora imestas, et mis Pointdekster teel talle vastu ei tulnud. Alamost Leonele oli ainult üks tee. Kreool võis oma otsust muuta, pööris tagasi ja jäi haiget põetama, nagu ta isegi seda teha tahtis. Isidoorat trööstis see mõte, et ta vastane saab väga häbistet ja alandet, kui selle isa võõraste meestega ta Dsheraldi juurest leiab.

Kavalkaadist maha jäädes kahtles Isidoora kaua,

kas nüüd Leoni poole sõita või Alamosse tagasi pöördä, et näha ja kuulda saada, mis sääl tehakse.

Viimne ratsanik kavalkaadest kadus neiu silmist. Rasked mõtted rususid Isidoorat... Aga mis sellest? Vihatud vastane saab alandet. Mis siis, kui Dsherald ka kannatada saab? Ometi armastas Isidoora Dsheraldid,

„Oh, mis ma tegin!“ sosistas Isidoora. „Need kalgi südamega mehed ei mõista nalja. Nad süüdis-tavad teda tapmises ja mõistavad ta surma. Ma ei taha, et ta nende kätte sureks. Küll olid neil valjud näod! Kui ruttu sõitsid nad mu juhataet teed mööda! Nad tapavad ta tõesti. Ta on siin ükski, ilma sõpradeta; keegi ei kosta ta eest. Meeste hulgas on veel selle naisterahva onupoeg, kes ta pärast Dsheraldille armukade on. Oh Jumal!“

Kui Isidoora nõnda mõttes oli, avaldas ta hobu rahutuse ja hirmu tundemärke. Neiu vaatas hoolega tihnikusse, ei näind aga sääl muud midagi, kui paar laane-hunti. Prerii hobused neid loomi ei kardä. Hobu kartis midagi muud. Äkki hirnatas hobune. Metsast kostis mitme hobuse hirnumine vastu, kuuludus kapjade müdinat, okste praginat ja inimeste häält. Varsti oli tihnikus kõik jälle vaikne. Arusaadavasti pidasid mehed tihnikus ho-bused kinni või sundisid neid nii tasa astuma, nagu seda

Narva laulupeoks ilmus E. Rosenberg'i toimetusel suurem koguteos

„Virumaa“

üle 400 lhk., 120 pildiga ja Virumaa kaardiga

SISU: G. Wrangell: Muinasteadlised leiud, maalinnad, lossid ja kirikud. H. Prants: Ajalugu. J. Jaanis: Geograa-filine ülevaade. A. Luha: Geoloogiline ülevaade. K. Luts: Põlevkivi. Jne. Jne.

Raamatus leiduvad muu seas põhjalikud andmed Narva linna ajaloo, tööstuse arenemisest ja praegusest seisukorrast rohkete piltidega ja plaanidega.

Raamat müügil laulupeol piduplatsil

ainult laanes üleskasvand hobused mõistavad teha. Isi-doorä arvas, et metsas on mõned teekäijad, kes Rio Grandesse lähevad või mõned nende hulgast maha jäänd, kes praegu kavalkaadis Alamo poole sõitsid. Neiu ei teadnud karta, ometi ajas ta ettevaatuse pärast ho-buse põsaste varju. Isidoora imestas väga, kui nägi, et ratsanikudki teelt tihnikusse pöörsid, ükskeisest eemalle hoidsid ja ta poole hakkasid tulema. (Järgneb)

Eestimaa Kinnitus-Aktsia-Selts „Eka“

Eestimaa Kinnitus-Aktsia-Selts „EKA“ on asutatud 1920. aasta algusel põhikapitaaliga 1.000.000 mk., juba sama aasta no-vembrikuul suurendati kapitaal 5.000.000 mk., ja 1921. aastal 10.000.000 mk. pääle. Edasi on pääkoosolek, mis juunikuul s. a. ära peeti, otsustand põhikapitaali 20.000.000 mk. pääle suurendada. Ühes tagavarakapitaalidega teevad seltsi kindlustussummad praegusel ajal üle 36.000.000 mk. välja, sellega on „EKA“ kapitaali poolest kõige suurem kinnitusselts kodumaal.

Usaldust, mida rahvas „EKA“ vastu ülesnäitab, tõendavad järgmised arvud:

	Preemiad	Tehnilised reservid
1920	3.693.820.—	1.471.200.—
1921	19.486.036.—	6.388.631.—
1922	33.388.050.—	11.769.021.—
1923	50.491.707.—	21.671.361.—

Üksikute kinnituslade arenemist selgitab järgmine tabel:

Tulekinnitus			
	Kinnitussumma	Preemiad	Preemiate reserv
1920	772.579.429	3.415.982	1.150.908
1921	3.190.966.495	15.881.708	4.290.820
1922	5.089.940.564	23.801.066	6.161.520
1923	7.690.749.984	35.490.308	12.328.870

Veokinnitus

	Preemiad
1920	207.391
1921	707.874
1922	2.620.052
1923	7.229.252

Õnnetusjuhuste kinnitus

	Preemiad
1920	70.445
1921	2.854.511
1922	6.486.975
1923	6.047.860

Elukinnitus

	Kinnitussumma 31. XII	Preemiad	Preemiate reserv
1922	11.128.000	479.956	494.188
1923	33.218.000	1.724.289	1.614.754

Pääle ülaltähendatud nelja kinnitusala, ja nimelt tule-, veo-, õnnetusjuhuste- ja elukinnituse on „EKA“ käesoleval aastal jõu-sõiduriistade kinnituse Lääne-Euroopa täies ulatuses üles võtnud.

„EKA“ võtab oma pääle täielise vastutuse kõigi õnnetus-juhuste eest, mis jõusõiduriistale juhtuda võib: tule, plahvatuse, otseside, kokkupõrkamise, rikete, varguse j. n. e. läbi, pääle selle autoomaniku vastutuse kolmandate isikute ees ning autojuhi ja autos sõitjate kinnituse õnnetusjuhuste vastu.

Et õnnetusjuhuste- ja elukinnitus igäühele tähtsad on, siis anname vähe seletust selle kohta.

Õnnetusjuhuste kinnitust võib teha: 1) surmajuhuseks (õnnetusjuhuse tagajärjel), 2) invaliidsusjuhuseks (töövõime alalise kaotuseks), 3) päevaraha saamiseks haiguse ajal, mis õnnetusjuhuse läbi esile kutsutud.

Preemia arvatakse välja ameti kardetavusklassile vastavalt (12 klassi), näituseks kuuluvad kontoriametnikud — I-se, töölised kardetavate masinate juures — XII-da klassi alla. Preemiaüksused ei ole kõrged.

Edasi tuleks nimetada lühikeseajalist reisi-õnnetusjuhuste-kinnitust, mis Inglismaal laialt tuntud on. Sellesse kinnitusse on arvatud kõik õnnetusjuhused, mis kinnitatuga juhtuvad reisil, arvates tema korterist lahkumise ajast kuni korterisse tagasitulekuni. Kinnituse tegemine on võimalikult lihtne ja võib mõne minuti jooksul toimetatud saada.

Elukinnituses tuleks nimetada: kinnitust 1) surmajuhuseks, 2) teatud tähtajani elamiseks, 3) surmajuhuseks ja tähtajani elamiseks (segakinnitus). Kinnituse läbi surmajuhuseks võtab selts oma pääle kohustuse kapitaali välja maksta pääle kinnitatu surma soodustatud isikule. Teatud tähtaja pääle kinnituse („lapsekinnituse“) juures maksetakse kapitaal välja kui kinnitatud isik teatud vanuseni elab. Kinnitus surmajuhuseks kindlustab järeljäänuid kinnitatu enneaegse surma korral, kinnitus teatud tähtajani võimaldab kapitaalil korjamist lastele.

Väljamaal on kõige rohkem tarvitusel segakinnitus (tähtajani elamiseks ja surmajuhuseks). Selle kinnituse läbi on kinnitus-selts kohustatud välja maksta kindlaksmääratud kapitaali kinni-tatud isikule teatud eluaastas, tema varena surma korral kohe pääle surma aga omaksetele.

Preemiaid võib maksta aastaviisi, 1/2- ja 1/4-aastastes osades ehk kuuviisi, ja nimelt nii kaua, kuni kapitaal väljamaksuks kuulub.

Preemia suurus oleneb ära kinnitusviisist ja kinnitatu vanu-sest; mida noorem kinnitatu, seda madalam on preemia.

20-aastasel isikul tuleb eluaegse kinnituse eest surma puhuks mk. 100.000.— suuruses mk. 1.945.— aastast maksta, 30-aastasel isikul mk. 2.499.—, ja 60-aastasel mk. 7.466.— Ettetoodud arvud näitavad, et mida varem elukinnitus tehakse, seda odavam ta on.

Uuemad raamatud

A. Kivikas: *Jaanipäev. Romaan. „Postimehe“ kirjastus Tartus 1924. Lhk. 352. Hind 250 mk.*

A. Kivikas, kes oma loomingut huvitavate futuristlike katsetustega algas, hiljem sügavasti hingestatud sõjanovellide koguga „Verimust“ ohralt huvi ja lootusi äratas, on hiljem siirdunud realismi, nimelt eesti külauhiskonna käsitlusele. Juba siis, kui tema „Sookaelte“ vemp avalikuks sai, osutus, et just külajutustus, nii mitmesuunalisest otsinguist hoolimata, on Kivikase õigeim ala.

N. n. külarealismis senisest kultuuritusest ning verevaesusest tingitud eelarvamised olidki ehk põhjuseks, miks Kivikas omi „Sookaelu“ omal nimel avaldada häbenes või seda ei tahtnud. Ent ometi sai „Sookaelad“ just selleks piirikiviks, millest alates külarealism jälle „moodi läks“, tõmmates Tammsaare uuesti oma keeru ja pannes Rohti kirjutama „Tsirgulinnu“ ja „Kurgsoid“.

„Jaanipäev“, mis on Kivikasel arvult juba kolmas ilmumise romaan, ei kuulu omalt kompositsioonilt romaanide hulka, mis ehitatud kindla fikseeritud kava järele. See on pigemini massiromaan, ulatuslik ja mitmekülgne läbilõige, mitte vaid kaasaja külauhiskonnast. Ka meie „valmiva intelightsi“ palet näitab meile autor: majanduslikes kitsikusis edasipüüdiva ja õppiva üliõpilase tüübina esitab autor tööka asuniku Tõnise venna Ärni, kuna elumehelikked ja karjäärilimulisi värvikandjaid rikastes pärisperemeeste pojad Saare Karla ja Killuste Eedi edustavad. Kuulsaks saand Jaak Parves on aga kehastund värskeltsündind inimtüüp — haritlane = tõusik = spekulant.

„Jaanipäev“ sisaldab õieti kaks paralleelset romaani: 1) endise vabriku proletaarlaste Tõnise uue elu rajamine ning tõus jõukaks asunikuks-sepaks, millega liituv ühelt poolt mainitu äia, Tillureenu joodiku peremehe Juhani majanduslik perimäge minek ja vabasurm tütre pulmaajal ja teiselt poolt üliõpilasest venna Ärni elukäik; 2) rikka Saare põlastalu omaniku Peedi talu jagamine oma korporandist poja Karlaga, kes vilistlase Parvega, oma osa isatalust puhtas rahas kättesaadades, äriühendusse astub, et Venemaalt kulda ja brilljante impoorteerima hakata, ent operatsiooni nurjades omast rahast, mille kindlustuseks Parvelt võltsitud vekslid, ilma jääb.

Täheendus raamatu lõpus: „Jaanipäeva lõpp“ — laseb aimata, et „Jaanipäev“ ei ole Kivikase loomingus viimne päev ja et kõneall oleva raamatu viimased leheküljed ei ole lõplikuks jumalagajätuks sääl esinevate tegelastega Sellep. ärgem nõudkemgi Jaanipäevast psühholoogilist ja kompositsioonilist terviklust. Aga tervik on „Jaanipäev“, kui kaasaja ühiskonna peegeldus ja läbilõige, kui kõige elulise tõelise ning võltsitu kajastus. Ja sellena on Jaanipäev kolossaalne teos.

Jutustusel pole märgatavaid erinevusi K. varajasemaist realistlikest teoseist. Ta vestlus on voolav, lopsakas ja rikas rahvapärasusist. Ta kirjeldab väga täpselt ning üksikasjaliselt (vahest ehk igavusenigil), oskab kõike näha puhtalt miljöö prilli läbi, ei eksita kunagi võtetega tegelasile ja ümbrusele võõrast ilmast, nagu see Rohti viimaseis realistlikes töis sageli väga pentsikuna ja segavana mõjub.

Kivikas ei ole oma „Jaanipäeva“ kirjutand erakuist era-kuile, vaid kogu rahvast kogu rahvale. Ja „Jaanipäeval“ on kindlasti eeldusi saada väga loetavaks: on ju neil leheküljil leidnud elava ja rahvaliku sõnastuse nii paljude mured ja rõõmud. M. R.

Mark Twain: *Tom Sawyer salauurijana. Huck Finni jutustused. Eesti keelde H. O. ras „Rahvaülkool“ Tallinnas 1923. H. 100. —*

Mark Twain kuulub vist küll kõige põnevamate kirjanikkude hulka maailmas. Ta edustab osaldi sama kirjanduslikku laadi nagu Conan Doyle oma „Sherlock Holmesiga“ või Chesterton „Isa Browniga“. Ainult selle vahega, et detektiivii osa mängib käesolevas jutustusel alaealine poiss, kes hirmsate saladuste jälgile saab, süütumad päästab ja süüdlased trellide taha toimetab. Päämist rõhku on pandud siin jutustusel muidugi tegevustiku põnevusele, sündmustik aetakse juba algusest peale nii keerdu ja umbõlme et lugejal pää otsas otse virru lööb, kui kõik need keerdõlmed ühehoobiga lõpupäätükis lahendatakse. See on peaaegu harilik šabloon mille järele käivad kõik sellelaadilised inglisis ja ameerika detektiiv-kirjanikud. Siiski ei saa siin lugedes kogu aeg tundest lahti, et sind petetakse, ninapiidi veetakse ja pärast üllatav obadus antakse. Kuid see ei vihasta siiski, sest autor teeb seda meelega ja muheleb päalegi oma kavaluse üle, tundes väga hästi lugeja nõrku külgi. Pääpuudus on sarnasel kirjandusel muidugi tegelaste psühholoogia pinnapäälus, kiires sündmustiku keerus poleks nagu aegagi autoril nende hingeliigutusi ja tundeid jälgida, neid esitakse ainult nüpalju kui hädasti tarvilik ja möödapääsmata. Kogu aeg kihab ja kohab ainult tegevustik, müriseb ja sööstub kui piksepilv. Ning lõpuks ei märka lugeja selle puudust

oma virruaetud päega. Miks ei või aga ühe teose aineks olla hoopis muu kui inimese hingeelu analüüs, näit. kuriteo avalikuks tegemise protsess, kahe ärimehes võistlusvõteted j. n. e. Muu seas on ju ajuti ka sarnast kirjandust huvitav lugeda. Pääsi seisab muidugi meisterlikkuses, meister võib meile huvitusega kirjutada ka kõige tühisemast asjast. Omas laadis on aga Mark Twain kahtlemata meister. Pääle selle meisterlikkuse on Mark Twainil veel voores olla võrratult humooriline. Kõik ta teosed kubisevad veidraste situatsioonidest ja naljakatest juhtumustest. Ta humoor on aga eht ameerika-inglisipärane, mis meie lugejaile tundub värske, uudne, isesugune. Ja missugust energiat ja tegevushimu hoovab ta humooririkkast sündmustikust, ka see on suur voores, mida paljudki euroopa kirjanduse juures puudu tunnevad. A. K.

Selma Lagerlöf: *Vagajutud Kristusest. Tõlkinud Hugo Raudsepp. Kodu- ja kooliraamatud. Ilma kirjandus Nr. 4. Albert Org'i kirjastus O/Ü. Tallinn. Hind 120 mk.*

Lagerlöfilt on meil varemgi ilmumise ajakirjas „Linda“ „Gösta Berling“ ja „Jerusalem“. Hiljuti on nüüd ilmumise ka valik ta „Kristuse legendidest“ H. Raudsepa tõlkes. Ta parem teos „Gösta Berling“ oleks väärt, et see uuesti tõlgitakse ja avaldatakse. Ka käesolev raamat „Vagajutud Kristusest“ ei kuulu halvemate hulka selle rootsi naiskirjaniku toodangus. „Gösta Berlingi“ järel on need jutustused igatahes parimad. Oige lihtsalt tagasihoidlikult ja imelise uskliku hardumusega jutustatakse siin Jeesus-lapsest, Joosepist ja Mariast, kes väetiga Egiptusesse põgenevad, Kristuse ristilõõmisest, võimukandjate roma paganate usklikekudeks saamisest j. n. e. Neid legende lugedes tundub kui langeks sa isegi pilguks ajaks tagasi lapsepõlve, tunded, et sind ennastki haarab mingisugune harras usutunne, jutustaja naiivsus ja otsekohesus loorib su nagu mingisuguses salapärasesse valdkonda. Ilmakirjanduses on küllaliselt legende Kristusest, on halbu ja häid, kuid Lagerlöfi vagajutud kuuluvad just oma sisemise valgustuse, hardumuse ja lihtsuse tõttu kahtlemata paremate hulka. A. K.

A. de Lamartine: *Graziella. Tõlkinud M. Sillaots. Kodu- ja kooliraamatud. Ilmakirjandus Nr. 3. Albert Org'i kirjastus O/Ü. Tallinn. Hind 125 mk.*

See prantsuse läind aastasaja kirjanik näeb elus ainult ilusat ja kurba. Kogu see teos tundub pigemini sentimentaalsena luuletusena kui proosatööna. Noor, kaheksateiskümneaastane Pariisi kunstnik tuleb Itaaliasse, põgeneb Roomast looduses ja armub sääl lihtsa kaluri tütrese Graziellasse. Tüdruk on muidugi ilus ja naiiv looduse laps. Mõne kuu pärast sõidab kunstnik Pariisi tagasi ja ta armsam sureb kurvastuses. Nagu näha, ei esine siin raamatus mingisuguseid iseäralisi sündmusi. Leheküljelt leheküljele kestavad ainult kauni hinge meeolud ja tundmuste kirjeldused. Need tundmused pole aga kõigiti reaalse inimese omad, neist on valitud ainult kõige ilusamad, mis paberile on pandud. Samuti kirjutab Lamartine ka loodust, seda omapoolt ilustades, värvides ning seks on teose tegevuspaigakski valitud suurepärase Itaalia maastik ja meri. Kuid, mis parata, tol ajal olid sarnased nõudmised kirjanduse vastu ning see teos esitab tüübilist salongikirjandust läind aastasajast. A. K.

A. Rambdaud: *Cäsari sõrmus. Prantsuse kunstide-akademia poolt auhinnaga kroonitud. Tallinna Eesti Kirjastus-Uhisus 1924. Hind 170 mk.*

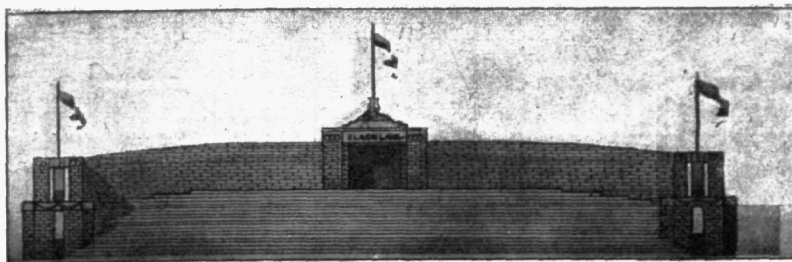
See romaan on ilustuseks Cäsari ja Gallia vahelistele võitlustele. Ühel pool maade vallutaja Cäsar oma rooma legioonidega, teisel pool gallialased, kes viimises meeleäraheites oma vabaduse eest võitmatute roomlaste vastu sõdivad. Kuid see romaan on ka ainult ajaloo illustratsiooniks. Siin on võetud tükk ajalugu, on sellest loodud terviklik ja hoolikas kompositsioon, seega ajalookirjutaja surnud ja kronoloogilised lehed elavaks, piltlikuks tehtud ja meile jutustuse tegelaste intriigide tõttu lähedale toodud. Kuid üldiselt võib seda teost vaadata kui mõne akadeemiku keskpärase maali. Värvid on parajad, kompositsioon ümmargune, kuid iseäranis ei vaimusta see siiski ja halb pole see ka. Aine on vana ja põline: isamaa ja vabaduse armastus. Kuid igat ainet võib ju käsitada ikka uuesti ja uuesti, käsitada uus meetodi ja stiiliga, seda peab aga loorima isikupärane värskus, mis töö huvitavaks teeb. Käesoleva teose paheks võiks pidada just seda isikupärast puudust, sest vaatamata elava ja kerge jutustamislaadi peale jääb see ikka ainult keskpäraseks. See on ainult hoolika töö ja kauniste-kuiva mõistuse saadus. Autor pole suutnud oma tegelastele kuidagi elavat hinge sisse puhuda, nad jäävad meist kaugele, me kuuleme ainult nende hüüdsõnu, kuid kangelased ise jäävad ainult mingisuguse varjudeks.

See raamat on aga siiski mõnuga loetav, keda ajalugu huvitab. Vist on siin teoses ka ajaloo enda ja ta sündmuste vastu kaunis korrekne oldud.

Tõlke vaeviline keel aga jätab soovi.

A. K.

Narva

laulu- peod

„Odamehele“ kirjutand G. Matto

Eesti seltskonna tekkimisega Narvas hakkab siin varsti ka Eesti laul kõlama. Võiks isegi öelda, et laul Eesti iseteadvuse tõstmiseks ja Eesti seltskonna kujunemiseks Narvas suuresti kaasa on mõjund, vast isegi otsustava tähendusega on olnud. Vabrikute asutamise järele tekkis Narvas Eesti seltskond. See kujunes vabrikute ametnikkudest ja töölistest, kes Eestimaalt pärit. Enne vabrikute asutamist olid Narvas ainult üksikud eestlased, kes muulaste poolt n. ö. „vastu seina“ olid surutud ja enesest veel mingisugust Eesti seltskonda ei moodustand. Ka vabrikutöölised ja ametnikud olid alguses venelaste hulka uppund. Nende ühendajaks ja organiseerijaks sai laul ja muusika. Juba varakult, seitsmekümnendate aastate alguses, asutas Laiuse kihelkonnakooli haridusega mees Hans Rammul linavabriku eestlastest esimese laulukoori. Kahe aasta pärast lõpetas laulukoor oma tegevuse, sest et paljud lauljad oma elukoha vahetasid, ühinemise mõte aga oli algatatud ja elas edasi.

Järgmise katse eestlasi ühendada tegi Gustav Holstein Kreenholmi vabriku kontoriametnik.

Esimene laulupidu Tartus aastal 1869 ja noor „Vanemuine“ oma Eesti näitemängude ettekandmisega õhutasid ülemaalse vaimustustule lökkele. Selle soojuse mõjul tuld võtnud Holstein asutab kaheksakümnendate aastate algul Kreenholmis muusikakoori ja näitemängu ringi. Pillid koorile tellib vabriku tolaeagne direktor Kolbe, kellele muusikakoori asutamise tarviduse Holstein selgeks teind. Alguses juhatas muusikakoori küll keegi sakslane Henning, kes Saksamaal seda ametit tundma õppind, aga Eesti keele mitteoskamise tagajärjel läks see töö talle raskeks ja Holstein võttis juhatamise oma kätte, saades sellega Eesti muusikaelu põhjendajaks Narvas.

Sama Holsteini juhatusel kantakse Narvas ka esimest korda Eesti näitemäng ette. Juba 1870 võeti tema algatusel nõuks Eesti näidendit linna teatris ette kanda, kuid ettetulnud takistuste — koleera, streik — pärast saadi alles 1873 sellega hakkama. Ettekantud näidend oli C. R. Jakobsoni „Arthur ja Anna ehk vana ja uue aja inimesed“.

Nii oli eeltöid Eesti iseteadvuse tärgamiseks ja Eesti seltsielu alguseks Narvas juba tehtud. Sellele alusmüürile võis edasi ehitada. Ja seltsi eluhoone tugebki juba rajatud vundamendile, sest edaspidine, juba säädukslikult normeeritud, Eesti seltsielu-arene mine sünnib laulu tähe all.

Nii asutati 29. juunil 1874 Narvas esimene Eesti selts — meestelaulu selts „Ilmarine“. Seltsi 5. juulil samal aastal kinnitatud põhikirja järgi on seltsi pääülesandeks küll neljahäällega kiriku koorilaulu arendamine, selle kõrval lubatakse aga ka muud koorilaulu, „mis iga mõistlik inime hää meelelega võib kuulda ja laulda“, õppida. Selts oli siis põhikirja järgi lauluselts, sest laul olevat, nagu säält loeme, „kõiksugu rahva juures nii kaunis meele ja vaimu harimise asi“, et „iga terve ja mõistlik inime häämelega laulab ehk laulu kuuleb“ (§ 1). Seltsi edaspidist tegevust aga jälgides näeme, et ta mitte palja lauluga ei piirdu, vaid rahvuslikku ja seltskondlikku organiseerimistööd palju laiemal alal ajab. Selts paneb toime terve rea „rõõmulikke õhtuid“, kus mitte ainult ei laulda, vaid ka kõnesid peetakse ja näitemängusid ette kantakse. Selts teeb isegi väljasõitused rohelisse käies muusikaga ja lippudega

läbi linna, annab kontsertisid oma suveaidades, Pimeaias ja Suur-saarel.

Selts tegutses „Ilmarise“ nime all 1874—1887. aastani. Selle aja kestes on pidusid peetud 146, see on siis läbistikku 12 pidu aasta kohta.

Eesti laul kõlas „Ilmarise“ kaudu Narvast isegi kaugemale, sest seltsi koor võttis osa a. 1879 Tartus peetud teisest üldisest laulupeost, a. 1880 Tallinnas peetud kolmandast üldisest laulupeost ja samal 1880. a. peetud Rakvere maakonna laulupeost (muusikapäevast): Eesti laulu kõige energilisemaks arendajaks on „Ilmarises“ seltsi kauaaegne laulujuht H. Ots.

Kõnedega seltsis algasid Narva kohalikud tegelased, hiljem tulid siia kõnelejateks aga ka mitmed seltskonnategelased mujalt: Treffner, Tülk, Kunder, Järv, Kõrv j. t.

Nii oli lauluselts Eesti seltsielu arendajaks ja juhtijaks saand. Lauluhelid olid inimesed kokku meelitand, neisse rahvusliku iseteadvuse sädemekesi pilland. Laulusepp Ilmarine tagus mõõka, mis pärastises iseseisvuse võitluses vahedana sõjariistana osutus.

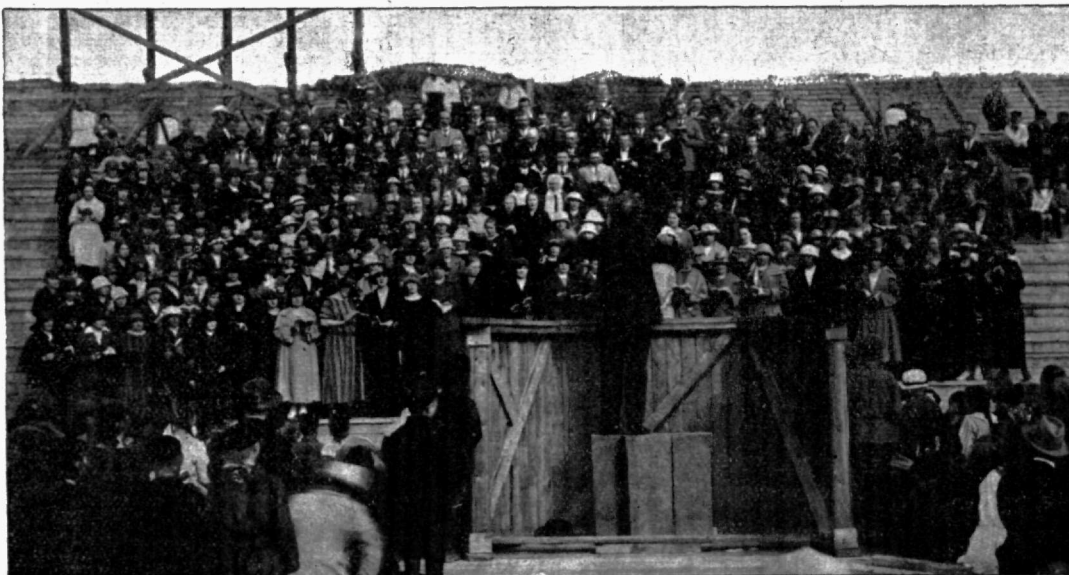
A. 1887 muudab meestelaulu selts „Ilmarine“ oma põhikirja ja nime. Sellest aastast päale elab ta edasi juba „Narva Eesti Seltsi“ nime all. Muidugi on ka „N. E. Seltsil“ oma laulukoor, kus Eesti laul edasi kõlab.

Hiljemal ajal tõusevad ellu ka teised Eesti seltsid, kus laulukoorid olemas. Päale selle tegutsevad vabrikute ja Eesti kirikute (Peetri ja Aleksandri) koorid.

Viiks kaugele ega mahu käesoleva lühikese ülevaate raamisse jälgida kõikide hilisemate laulukooride ja nende juhtide tegevust ja teeneid Narva muusikaelus. Tahan alamal ära märkida ainult suuremaid helilisi sündmusi, mil Narva Eesti laul kodulinnast kaugemale kõlas. Ses mõttes tuleksid kõne alla Narva kohalikud laulupeod ehk muusikapäevad.

Narva muusikapäev 29. juunil 1892

Selle muusikapäeva korraldajaks oli Narva Eesti Selts. Seesama Eesti Selts („Ilmarine“), mille ümber eestlased juba varakult laulu tähe all olid organiseerund. Pidul kujunes võrdlemisi suureks maakonna „rahvapeoks“, nagu neid selajal nimetati. Osa

Narva 22.—24. juunil 1924. a. peetava laulupeo eelproov 29. mail 1924
Üleval: Narva 1924. a. laulupeo laululava

Narva käesoleva laulupeo toimikond

Keskel toimk. esimees K. Wilhelmson, par. pool Soome koloratuurlauljanna pr. Linnéa Christiansen

võtsid temast umbes 500 lauljat ja mängijat suuremalt osalt Narvast ja Narva ümbrusest (Samokrassist, Peeterristist, Vaivarast, Jõhvist, Simititsast jne.).

Eesti Seltsi ruumide ees (Selts asus sel ajal üürikorteris, Popovi majas praeguse Eha ja Viru tänava nurgal) säadsid rahva-peost osavõtjad endid ritta ja lippudega muusika saatel mindi läbi linna Seltsi suveaida piduplatsile, mis asus Peetri alevis.

Pidukõne pidas üks koorijuhtidest, tuttav Narva seltskonnategelane Hans Ots (seesama, kes eelpool juba nimetatud).

Peol oli ka kooride võistluslaulmine, milles Narva linavabrik segakoor (koorijuhataja Hans Ots) esimese auhinna võitis.

Ühendatud kooride üldjuhatajaks oli helilooja A. Läte väljastpoolt palutud, kes ühtlasi ka võistluslaulmisel otsustajaks oli.

Ilm oli ilus, päikesepaistne ja pidu õnnestas kõigiti. Eriti peab siinkohal just seda toonitama, et see pidu edaspidisele laulu ja muusika arenemisele Narvas suureks tõukeks sai.

Eesti esimene asunduste laulupidu 1912. a.

Suurem laulupidu peeti Narvas ära 23. ja 24. juunil 1912. Ta on tuttav Eesti asunduste laulupeo nime all ja tema korraldajateks olid Narva Eesti Selts ja asunduste (pääasjalikult Peterburi) tegelased.

Esimene koosolek laulupeo toimepanemise asjus peeti ära Narvas Eesti Seltsis 23. mail 1911. a. Koos oli inimesi 16, neist 8 seltside esitajat ja 9 volitusteta avalikku tegelast. Seltside esitajad olid Narvast, Jamburist, Gatshinast ja Peterburist. Üldine arvamine oli, et tuleb Narvas laulupidu ära pidada „asunduste äratamise mõttes“, Samal koosolekul säeti ka laulupeo eelarve kokku. Selle järgi arvati tulevat kulusid 3.000 rubla, osavõtjaid loodeti 10.000, missugune osavõtjate arv eelarve tasakaalu oleks viind. Puhaskasu, kui see peaks tulema, määrati kapitaali asutamiseks, „mille protsendid vasemate asunduste vaimliste huvide edendamiseks tarvitatakse“. Juhtuva puudujäägi katmiseks peo ärapidamise korral, ühtlasi ka eeltööde tegemiseks, lubavad Peterburi seltsid ja asundused poole eelarves ettenähtud kulude summast — 1.500 rubla — oma kanda võtta (hiljem tõuseb see summa 1.800 rubla pääle). Narvas tulevad pääasjalikult tuttavad seltskonnategelased appi, võttes teatavate summade vastutuse oma pääle. Nii on laulupeo toimikonnal varsti 2.845 rubla käsutada ja esialgsetest suurtest raskustest oldakse üle. Laulupeo toimepanek on tõsiasjaks saamas.

Ametlikuks lubaküsjaks on N. Eesti Selts. Laulupeo korralduse asjus töötab ta kõik aeg kontaktis Peterburi Hariduse Seltsi asunduste osakonnaga.

Algul tegi raskusi ka laulupeo koha leidmine. Esialgne kavatus oli pidu Jaanilinna kindluses ära pidada, säalsamas, kus käesoleval aastal 22., 23. ja 24. juunil laulupidu aset on. Sõjaväe valitsuselt saadi aga eitav vastus. Siis paluti peo ärapidamise kohaks „polgu hoov“ (Hermannil kindluse õu). Ka seda ei saadud. Kõne alla tuli veel rahvaväli postkontori juures, siin leiti aga peo toimepanek liig kulukas tulevat. Lõpuks saadi Sutthofi park rentida. Koht ei olnud sugugi halb, sest park oma tolajal veel mitte hävitatud põliste puuhüglastega avaldas otse suurepärase mõju. Koha loodusliku võlvust

suurendasid veel vaated pargi juurest möödavoolavale jõe ja natukene kaugemal, ülejõe paistev ajaloolise linna siluett õhufoonil.

Laulu- ja muusikakooride üldjuhatajad olid: Hans Siimer, Peetrus Penna, Madis Frisch, Eduard Knude, F. Volde ja Cyrillus Kreek.

Laulupeole ülesantud kooride ja lauljate arv, nagu tabelist näha, oli umbes 5½ tuhat (arvesse võetud ka need kolm segakoori, mille lauljate arv teadmata). Eriti suure osa tegelastest moodustasid lapsed. Ja kui meelepidada, et lastekooride hulgas ka Madis Frisch oli oma suurepärase kooriga, mis 220 Kreenholmi lapsest koosnes, mis siis ime, et lapsed laulupeo päevakangelasteks said. Isegi muulased ei jõudnud lapsi küllalt kiita ja imetleda. „Narvski Listok“ kirjutab lastekooride arvustades järgmist: „Kõige kordaläinud osa aga, mis ka käteplaginatormi publikult välja kutsus,

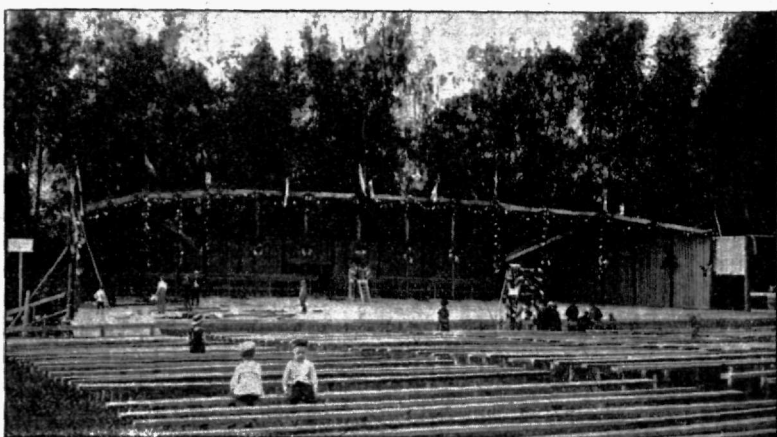
oli Narva lastekooride esinemine M. Frischi juhatusel. Peab tõele au andes tunnistama, et hra Frisch on suurepärase juhataja, tähelepanelik, kogend mees, kes oma tööd armastab ja kes oskab lauljatele oma mõtteid teadvaks teha väga selgeltlevate liigutustega ja märkidega. Tema hoolsuse tagajärjel suutsid lapsed ettekanda mitu ilusat pala (pea kõik tulid korrata) mitte ainult libedasti ja puhalt, vaid isegi väljendades peeneid kunsti-varjundeid, mis puudusid teistel ühendatud kooridel. Kohati laste hääled kõlasid liigutavalt ja õrnalt“ („Narvski Listok“, 1912. nr. 74). Nii muulase otsus laste kohta.

	Segakoorisid	Lauljaid	Lastekoorisid	Lapsi	Pasunakoorisid	Mängijaid
Narvast	8	297	4	350	1	20
Asundustest	50	992	4	132	5	57
Mujalt Eestist . . .	137	2511?	16	485	34	543
Kokku	195	3800?	24	967	40	620

Märkus. Tabelis on segakoorilauljate arvu juures küsimusmärk, sest kolme Eestist ülesantud koori lauljate arvu pole teada. Need on siis tabelis arvesse võtmata jäänud.

Ehk küll laulupidu asunduste laulupeo nime kandis, oli Eestist siiski tegelasi rohkem. Laulupeole ülesannud sega- ja pasunakooride ning nende tegelaste üldarvu maakondade järgi selgitab juuresolev tabel lhk. 187-dal, mille järgi võime ka otsustada, missuguse elavusega üks või teine maakond laulupeo kordaminekuks kaasa aitas.

Pidustused algasid 23. juunil. Tegelased kogunesid k. 1—2.1. Peetri platsile, kus rongikäiguks ettevalmistused tehti ja siis läbi linna pidurongis laulupeo kohale — Sutthofi parki — mindi. Pidurongis paistavad silma muistses rahvariides segakoor Jüri kihelkonnast Harjumaalt ja Narva Karskuse seltsi „Võitleja“ segakoor, kus naisterahvad valgetesse riietesse riietund siniste paeltega üle õla.

Asunduste laulupeo laululava Narvas 1912

	Sega- koo- ri- sid	Laul- jaid	Pasu- nako- risid	Mängi- jaid
Virumaalt	50	980?	14	238
(Narva väljaarvatud)				
Tartumaalt	36	651?	12	190
Harjumaalt	18	361	4	66
Järvamaalt	13	204	2	31
Võrumaalt	14	177?	—	—
Viljandimaalt	4	93	2	18
Pärnumaalt	1	25	—	—
Valgamaalt	1	20	—	—
Kokku	137	2511?	34	543

Märkus. Ka selles tabelis on segakoori lauljate arvu juures küsimusmärk, sest kolme koori (Viru-, Tartu- ja Võrumaalt igalt poolt ühe koori) lauljate arv pole teada. Nende kolme koori lauljaid ei ole tabelis arvestatud.

Kella kolmeks jõutakse kohale ja siin avab laulupeo üldine juhataja M. Leinbaum tervituskõnega pidustused. Tervituskõnes annab ta ka teada pidustuste toimepanemise põhjused. „Need pidustused,“ seletas M. Leinbaum, „on algatud selleks, et anda väikesele Eesti rahvale võimalust ka oma ohvrianni toomiseks tema vabastaja keisri Aleksander I valitsuse tähtsa aastapäeva mälestamise puhul. Meie isad kaunistasid tema hauda kalli pärjaga, meie aga kaunistame tema aja mälestust suure laulupeoga.“ Põhjus paistab muidugi nii otsitud kui vähegi võimalik, aga meie saame sest väga hästi aru, sest sel ajal võis laulupeo ärapidamiseks luba saada ainult siis, kui peo toimepanemiseks mingisugune „isamaaline“ põhjus oli. Ja nüüd oli parajasti patriootilise 1812. aasta sajas mälestuspäev, miks ei pidand siis pidutoimkond seda kuidagi ära kasutama!

..... Palju on siia lauljaid kokku tulnud. See tõendab, et helid Eesti laulujumala Vanemuise kuldsest kandlest ja tema jumalik laul on laiadesse rahvahulkadesse tee leidnud, on Eesti rahva südamesse tungind ja laulujumalale palju järeltulijaid võitnud. Teie, kooride juhatajad ja lauljad ning mängijad, olete laulujumala Vanemuise järeltulijad, olete tema saadikud. — Nii umbes oli M. Leinbaumi tervitussõnade mõte, mis ta tegelaste poole pöördes ütles.

M. L. tervituskõne ja Vene hümnuse järgi algas vaimulik kontsert (laupäeval, 23. juunil, oli pidukas ainult vaimulik muusika). Algas kontsert ühendatud muusikakooride mänguga F. Volde juhatusel, sellele järgnes ühendatud kooride laul H. Siimeri juhatusel ja siin tuli ilmsiks, et naiste hääled ülekaalus, meeste hääle kontingent aga mitte küllaldane. Kõige paremaks esimese päeva kontserdi osaks osutus Narva kooride laul P. Penna juhatusel. Häa distsipliin, kõlavad hääled — see suutis kuulajaid vallata ja vaimustust tuua. Eriti õnnestas J. Kappeli Taaveti 121. laulu ettekanne. Narva kooridele järgnes jälle ühendatud kooride laul C. Kreeki juhatusel, ja muusikakooride mänguga lõppes selle päeva kontsert.

Teine laulupeo päev, pühapäev 24. juuni, oli juba palju suureviisilisem. Ilusa ilma tõttu valgus rahvast Sutthofi pargi poole murdu. Kavas oli ettenähtud muusikakooride mäng k. 6 hommikul Peetri, Soome ja Aleksandri kirikute tornidest, piduplatsil aga ilmalik kontsert.

Kontsert algas jälle muusikakooride mänguga, nagu eelmiselgi päeval. Sellele pidi kava järgi järgnema pidukõne asunduste tegelase Samuel Sommer'i poolt, mis aga valitsuse poolt ära keelati. Ühendatud kooride laul H. Siimeri ja C. Kreeki juhatusel, mis nüüd tuli, oli juba julgem ja parem kui eelmisel päeval: juba oldi harjund kokku laulma ja üldjuhatajat jälgima.

Kõige paremaks ja kordalainumaks osutus aga jällegi kontserdi keskosa Selles esinesid lastekoorid M. Frisch'i juhatusel. Midagi sarnast, mis kuuldi, ei osatud lastekooridest oodatagi. Kiituse tormi kutsus see esinemine publiku poolt välja ja täie õigusega.

Pärast lastekooride laulu oli jälle ühendatud segakooride laul P. Penna, H. Siimeri ja C. Kreeki juhatusel. Kuna selles osas mitmed üldtuttavad laulud olid, näit., „Tule koju!“, siis sai ta publiku sooja osavõtu osaliseks.

Ovatsiooni osaliseks sai noor helilooja Mart Saar, kes peol viibis ja keda pärast tema laulu „Mis mulle meeldib“ ettekandmist välja kutsuti.

Kui veel paar pala muusikakooride poolt ette oli kantud, võttis laulupeo toimkonna kirjatoimetaja J. Speek lõpukõneks sõna. Tema kõne põhimõtted olid umbes järgmised: siin on aastasadade kestes vaskkiivrid läkind, veri voolas ojadena. See on inimese tooreks, metsikuks ja vaenuliseks teind. Praegu aga ei mürisend siin suurtükid, ega püsside kogupaugud, nüüd mürises siin muu-

sika, kohises võimsa lainena vägev laul ja kuulajatel pole hinges ei hirmu, ei kahtsust ega vaenu, vaid rõõm, vaimustus ja sõprus.

Muidugi pidi J. Speek ka valitsust tänama, kellelt peaks luba saadud, mille juures siis kolm korda Vene hümnust lauldi (Eesti hümnus oli aga programmi numbrina ette nähtud).

Laulupidu filmiti firma „Globuse“ poolt. Ülevaate täielikuseks lubatagu lõpuks veel pakkuda mõned arvud.

Laulupeo toimkond seisis koos juhatusest (6 liiget), kirjatoometusest (9 liiget) ja kassavalitsusest (6 liiget). Juhtiva toimkonna all töötasid komisjonid; neid oli 5 (muusika, ehituse, korteri, korrapidajate- ja kaunistamise ja revisjoni komisjon). Piduplatsil töötas päle selle veel teadete büroo.

Piletite hinnad laulupeole olid: I koht 125 kop., II k. 80 kop., III k. 60 kop., IV k. 40 kop., seisukoht 20 kop.; ajapilet I k. 200 kop., II k. 150 kop., III k. 100 kop., IV k. 70 kop.

Peo puhuks ilmus „teejuht“ 10.000 eksemplaaris, millest 3893 eks. müümata jäi.

Ka telliti mälestusmargikesi — vaskseid 10.000 (lauljatele 4000 ja müügiks 6000), hõbedasi 1000. Neist jäi järele — vaskseid 3722 tükki ja hõbedasi 132 tükki.

Laulupeo piletid müüdi kahe päeva kestes üldse 18.793, neist 541 ajapiletit (kaheks päevaks) ja 556 piletit pääproovile.

Laululava läks maksma 2019 rubla 88 kop., millest pärast materjali müümisel 672 rbl. tagasi saadi; korteriõled läksid maksma 442 rbl. 44 kop. (materjali müügist saadi pärast tagasi 25 rbl. 55 kop.).

Asunduste laulupidu Narvas 1912. Osa rongikäigust

Üldine sissetulek laulupeost oli 12.463 rbl. 12 kop., väljaminek (lõpukokkuvõttes 13. I. 1913. a.) 10.429 rbl. 24 kop., nii oli puhaskasu 2033 rbl. 88 kop. Sellest summast lubati maha arvata 33 rbl. 88 kop. ettenägemata kuludeks raha hoidmisel ja paigutamisel, nii et põhikapitaaliks ümarguselt 2000 rbl. jäi. Selle valitsemiseks moodustati 11 liikeline komisjon.

Pidustused töid Narva palju elu, aga veel rohkem rahvuslikku vaimustust. Olid siin laulupeo ajal ju ka mitmesugused rahvuslikud koosolekud ettenähtud: Eesti Kirjanduse Seltsi koosolek, asunikude koosolek ja karskuse koosolek.

Ka muusikaliselt haris laulupidu Narva seltskonda suuresti, milleks mõjusid tuntavalt kaasa ka Eesti paremad solistid, kes laulupeoks kohale sõitsid ja kirikutes kontserte andsid.

Kõige suurem oli aga asunduste laulupeo mõju ikkagi Eesti tutvustamise ja rahvusliku tunde õhutamise mõttes. Ta tõi rahvuslikku äratust linna, millel oli tol ajal kaunis selgesti tuntav kalduvus kosmopolitismisse.

Eestlased, kes elasid külgeküljega koos venelastega ja venelaste hulgas ning Eestile juba võõraks hakkasid jääma, said siin üldiselt valitseva meeoleolu mõjul rahvuslikule uuestisünnile õhutatud.

Samuti oli laulupeol ka asunikude kohta äratav mõju. Nad tulid siia, nägid siin oma vendi-õdesid, kuulsid kcduseid helisid ja võimas tunne, mis ütles, et nad ühisest kannust võrsund, ühise rahva liikmed, valdas nende meeli: laululaval Vanemuine nii tulijais kui ka vastuvõtjais pani helisema ühise keele.

Võitnud oli kodumaa, võitnud olid asunikud, sest... ärakadund pojasse oli igatsus istutatud kodu järele.

Vene laulupidu 1913

Eesti asunduste laulupidu oli ka Narva venelaste pääle mõjund: nad katsuvad ka midagi sarnast toime panna.

Varsti pärast Eesti laulupidu algavad venelastel eeltööd. Kavatakse esiotsa ainult laste laulupidu korraldada, varsti aga laieneb kava, nii et koorid täiskasvanutest aset leiavad. Laulupidu olgu rahvuslik, pakkugu ainult Vene rahvuslikke helitöid — seda nõutakse järjekindlalt.

Järgmisel aastal (1913) 9. ja 10. mail pandigi Narvas ja Narva-Jõesuus Vene laulupidu toime. Eesti laulupeoga võrreldes oli see küll väikene. Ülesantud kooride nimekirjast leiame ainult 13 segakoori ja 20 lastekoori. Muusikakooride aset täitis Narvas asuva 92. Petschoora polgu orkester.

Nii olid ka venelased laulupeo rahvuslik-äratava mõju ära tunnud.

See aga tõendab veel kord, et eestlased laulupeo läbi enese maksma olid pannud, kuna järeltege ma ka need asusid, kes seni üleoleva pilguga eestlaste pääle olid vaadand.

Narva 1924. a. laulupidu

See laulupidu on kolmas Narvas, aga ühtlasi ka esimene. Kolmas Eesti laulupidu arvu järele, aga esimene iseseisva Eesti ajal.

Laulupeo mõte on liikuma hakand Narva Meestelaulu seltsi ringides. Üheks põhjuseks, miks sarnane mõte tekkida võis, oli see, et taheti Narva tardund ellu liikumist ja värskendust tuua, seda linna teiste kodumaa osadega kindlamate sidemetega ühendada. Võimalik, et selle mõtte tekkimise kohta ka Narva-Jõesuu laulupidudel oli detoneeriv mõju. Mõte tekkis juba läind sügisel oktoobrikuus.

Esimene suurem koosolek laulupeo asjus peeti Narva seltside ja vabrikute esitajate osavõttel 4. nov. 1923. Siin võeti vastu otsus juunis 1924 Narvas laulupidu pidada ida väerinnal langend kangelaste mälestamisfondi loomiseks. Valiti viieliikmeline juhatus K. Wilhelmsoniga eesotsas, kes ka laulupeo mõtte algataja ja kes

Ilma teineteise tundmata on Soome-Eesti hõimrahvaste lähenemine võimata.

Ilma Soome tundmata on „Soome sillast“ kõnelemine tühi sõnakõlksutus.

Soome tundmaõppimiseks on praegu ilmud kõige parem abinõu — koguteos „Soome — maa, rahvas ja kultuur“, mis on kokku säetud paremate asjatundjate poolt.

senini on jäänd selle mõtte elluviimise kõige energilisemaks püüdjaks.

Nüüd algas kibe ettevalmistustöö.

Moodustatakse mitmesugused komisjonid (muusika, raha-asjanduse, ehitus, korteri, liikumise, korrapidamise, tervishoiu ja propaganda komisjon).

Rahalist toetust saadakse Narva seltsidelt ja üksikutelt isikutelt.

Saadetakse üleskutsed kooridele palvega pidu osavõtuga toetada.

Ühendatud kooride üldjuhatajateks valitakse Konstantin Türrpu, Juhan Simm ja Eduard Knude.

Eeltööd lähevad nii suureks, et isegi palgaline asjaajaja ametisse tuleb panna.

Eesti Lauljate Liit võtab laulupeo vastu häätahtliku seisukoha. Ta annab isegi 150.000 marka laenuks protsentideta. Nõue on ainult, et laulupeo puhtast sissetulekust maksetagu Lauljate Liidule 25% üldlaulupidude korraldamiseks. Laulupeo toimkonnal on ka raha vaja, sest laululava ise läheb juba üle poole miljoni maksma (laululava ehitatakse Shevelevi kava järele).

Nüüd oldakse niikaugel, et laululava juba valmis saamas. Taevaminemise pühal, 29. mail, võidi ehitusel oleval laululaval juba eelproov ära pidada. Eelproov oli Juhan Simmi juhatusel. Sellest võtsid osa Narva ja Narva-Jõesuu koorid.

Jaanilinna kindlusesse, muinasaegsele Neitsimäele, kus lauluarmastaja noorsugu ringmängusid ja ilupidusid käis pidamas, sinna tulevad 22., 23. ja 24. juunil kaua aja tagant jälle lauluarmastajad kokku — Vanemuise ilupeole.

Kindluse vanad müürid, mis oma pikal elual ainult sünge ilmeaga sõjaväge on näind, näevad nüüd rõõmsat helimalevat; needsamad müürid, mis ainult pommide hulunat ja suurtükide mürinat on kuulnud, kuulevad nüüd sinfoonilist helide kohinat, mis ütleb: mõödund lahkhelised külva ja sõda, tarvis ühemeelsele rahutööle asuda — pärast äikest paistab päike.

Draamateatri vabaõhu-etendused

Narva laulupeo eeskavas on mu seas ka kaks Draamateatri vabaõhuetendus — „Kuningas Ödipus“ esmaspäeval, 22. skp. ja „Ohver“, teisipäeval, 23. skp. Draamateater esineb Narvas laulupeo toimkonna kutsel.

Draamateatri esimesed vabaõhu-etendused, mis pandi toime VIII üldise laulupeo ajal, said hiigla menu osaliseks. Eriti rahul oli just väljamaa ajakirjandus, külvates üle kiitusega nii lavategelasi kui dekoraa-tori — „Svenska Dagbladet“ koguni kõneles neist etendusist kui maailma suurimaist vabaõhuteatrest, mille kõrval näituseks Rootsi „pöösateater“ jäävat täitsa varju. Võib julgesti öelda, et Draamateater on oma „hulljulge ettevõttega“ väga palju teind terve Eesti kunstilise pres-tiishi tõstmiseks väljamaa silmis.

Kui kõnelda raskusist, millega tuli Draamateatril võidelda oma suurejoonelise kavatsuse läbiviimisel, siis peab küll mõnma, et need olid hiiglasuured. Kõige päält ei olnud lihtne juba mängukava kokkusaadmine. Ettekandele määratavad tükid pidid vastama järgmisile nõuetele; neid pidi olema võimalik mängida ühe deko-ratsiooniga — näiteseinade vahetus publiku silmi ees mõjuks ainult eksitavalt ja mänguühtlust rikkuvalt; nad ei tohtind olla väsitavalt pikad, ühtlasi aga mitte liig lühikesed; nad pidid andma võimalust miimikast loobuvaks suurejooneliseks mänguks, olema arusaadavad laiemale

hulkadelegi ja ühtlasi mõjuda ka dekoratsioonide kui kostüümidega.

Nüüd, vaadates tagasi, võib omal ajal tehtud valikut lugeda kõigiti õnnelikuks — lisaks tuli kahele ülalnimetatule „Salome“.

Nii „Ödipus“ kui „Ohver“ tulevad ettekandele Paul Sepp'a lavastusel, kel suurte masside juhtimises kõige enam kogemusi. Pääosalisena esineb nii esimeses kui teises tragöödias Eduard Türk — kes ühtlasi oli laulupeoagsete vabaõhu-etenduste idee algatajaks — mängides „Ödipuses“ nimiosa ja „Ohvris“ preester Raghupatit. Teistes pääosades — L. Reimann Jokastena ja kuninganna Gunavatina, R. Klein tempeländer Jaisingina „Ohvris“, R. Engelberg kuningas Govindana samas näidendis, A. Sunne Teiresiana „Ödipuses“ j. t. Kaunid ja monumentaalsed dekoratsioonid on A. Tuurandilt, kostüümid O. Oboljaninova skitside järgi, „Ohvri“ tants prl. M. Deinhart'i arransheeritud.

Võttes oma eeskavva Draamateatri vabaõhuetendused, näitas Narva laulupeotoimkond, et tal on suur kultuuriline huvi. Laulupeole sõitjad jäävad kindlasti selles suhtes nii temaga kui ka Draamateatri endaga rahule.

Kino

Film reklaamabinõuna. A/S. „Industrie Film“ Berliinis on jälle organiseerind Lõuna-Ameerika maile suurema ja kulukama ekspeditsiooni, mille ülesandeks — filmida sääsete tähtsamate kaubandus-tööstusharude tegevust. See on selgeks tunnistuseks, kui suurt rõhku Saksa töösturid ja ärimed panevad ekraan-reklaamile, olles seejuures teadlikud, et filmreklaam muuseas mitte üksnes propageerimisabinõuna ei esine, vaid laiemat publikumi kõige hõlpsamalt tutvustada suudab praegusaja tehnika saavutustega.

Meil Eestis on sellele äratundmisele seni jõudnud ainult mõned üksikud ettevõtted (näit. „Kave“ shokolaadivabrik, M. Jänese kaubamaja, „Estoonia“).

Täiuslik värviline film. Suurem osa senistest filmidest, mis loomulikke värve järeleaimamata piinavad, on ebaõnnestunud. Nüüd on Ameerika „Techni—Color—Metro—Pictures“il“ kordaläind hiilgavalt filmida värvides üht suuremat näidendit. Lähemal ajal saab see teos esietendusel jooksma Berliinis. Sääsete asjatundjate arvustuse toome oma ajakirjas.

Õised ülesvõtted. Senini oli võimatu õiseid ülesvõtteid teha, nüüd on aga „Messter—Ostermayer—Film“ Berliinis saavutand gaasivalgusel suurepäralisi ülesvõtteid Müncheni pääjaama ümbrusest.

„Taras Bulba“ ekraanil. „Ermolieff-film“ ja Müncheni „Orbis-film a/s.“ lõpetasid ühiselt ülalnimetatud N. Gogoli teose filmimise, mis, nagu väljamaa ajakirjad teatavad, väga õnnestand on. Niisugust tagajärge oligi oodata, arvestates lavastaja — hra Jermoljevi, kui parima Vene olude tundja ning vilund kinotegelase võimeid. Pääosades esinevad Elena Makovska, J. Duvan-Torzoff, Plessner, Runitsh j. t. Tegelaste üldarv ulatab üle 5000, milline asjaolu juba küllaldaselt iseloomustab filmi grandioosi.

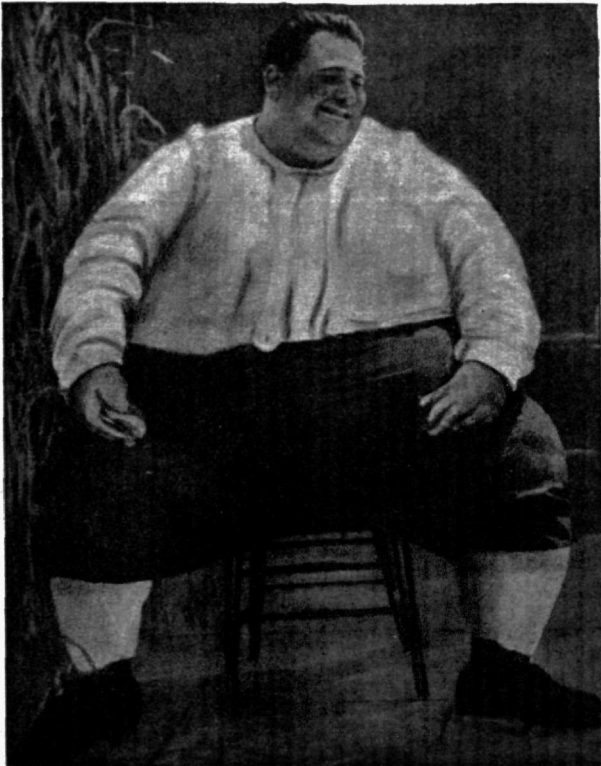
Hanni Veisse, kes kuulsuse kulminatsiooni jõudnud „Kesköö neiu“ osas, on kaubeldud ülesastuma 30 teatrisse — Hollandi, Tshehhi ja Austria

Ka meie kinoteatrite omanikud võiks meie vahetevahelgi näidata paremaid kinonäitlejaid „elusalt“, sest igasugused konna-neelajad ja tulesööjad, kellede kunsttükkega meie publikumi lõbustatakse, lähevad maksma peaaegu niisama palju kui Berliinist väljakutsutud ekraani-kuulsus.

Pokser ja kinonäitleja

Jack Dempsey, poksi ilmameister, on 1 milj. dollarilise honoraari eest kinonäitlejaks hakkand. Pildil näeme teda „armund kavaleerina“

Kõige paksem mees maailmas
Joe Cobb, Ameerika kinonäitleja

Luciano Albertini. Üleilmiselt kuulus kinonäitleja Albertini jõudis hiljuti Ameerikast Saksamaale. Sadamas liuglesid auriku kohal, millel artist reisind, õhulaevad; ühelt neist lasti alla köis, mida mööda Albertini rahvahulga vaimustushüüete ja ajakirnikkude filmaparaatide klõbina saatel üles ronis ja õhulaeval reisi Berliini jatkas.

Albertinile asutati 1923. a. Ameerikas 20 miljonilise põhikapitaaliga filmi aktsiaselts, kellele ta mängib ning kelle suurim osanik on Berliini a/s. „Phoebus-film“, kus Albertini oma karjääri alguses üles astus ja kõmulisele kuulsusele aluse pani. Rahvuse poolest on Albertini itaallane.

Moskva kunstikollektiiv „Russ“ on lõpule jõudnud oma esimese filmi „Aelitta“ ülesvõtetega. Selles fantastilises ekraaniteoses, mis filmitud praegusaja tähtsama Vene kirjaniku Aleksei Tolstoi romaani järele, sünnib tegevus osalt praegusel Venemaal, osalt — Marsil. Lavastajaks on hra Protosanoff.

„Uni õnnest“ — nii nimetatakse uut lõökfilmi, mida 4. aprillil s. a. esietendusel Ufa-teatris demonstreeriti ajakirjanikkudele ja filmitegelastele, kes teda kõige hiilgavamalt attesteerisid. Lint jookseb 2. seerias, 8. aktis, pääosades esinevad krahvinna Agnes Esterhazy, Uschi Elliot, Harry Liedtke ja F. von Alten.

Suurfilm „Königsmarkt“ — A./S. „Vestfalia Film“i“ kõmuteos — on Pariisis praegu juba üle nelja kuu jooksunud väljamüüdud täissaali ees kuues parimas teatris.

Saksamaa filmikoopte hinnad on uuemate teadete järele järgmised:

Positiiv, tooresmaterjal	19 pf. ra	=	18 mk. meeter
Negatiiv	38 " "	=	36 " "
Kopeerimise	9 " "	=	8 1/2 " "

Hundid ekraanil. „Bavaria-film a/s.“ lavastas draama, milles muuseas esinevad näljased Siberi hundid, kes põgenejate kannul. Päätegelased — Cläre Lotte (Carl de Vogti abikaas), Ellen Kurti ja Charles Villy Kaiser, olles padrikus ümberpiiratud kiskjaist, jäädvustasid kinolindil nii mõnegi närvevapistava momenti. Teadagi, et hundid väljaõpetatud ja täitsa vagusad, sõna-kuulelikud loomad olid.

Meie lugejatele

„Odamehe“ järgmises nrs avaneb jaoskond grafoloogiale: osakonda juhatab tuntum Eesti kirjanik, kelle nime ühtlasi lähemas nrs avaldame. Esimestena esitame kahe Eesti poliitilise tegelase ja kahe Eesti kirjaniku käekirjad. Iga asjast huvitatu saatku oma käekiri ladin kirjas, siis saate teada oma iseloomu.

*

Et see number on pääasjalikult Narva laulupeole pühendatud, siis pidid ruumi puudusel välja jääma W. Busch'i „Vallatumad mesilased“ ja artiklid kino osakonnast.

*

Väljaspool meie ajakirja nrte järjekorda ilmus „Odamehe Suviste Album“, mis sisaldab O. Lutsu uue naljajutu „Väljasõit rohelasse“ (12 pildiga) ja kolm artiklit Tutankhamenist (32 pildiga).

Ülesanded

Hobuhüppe-ülesanne nr. 5

o	mas	saa	bo	tud	sin	tõi	nud
te	pam	du	ar	sul	saa	ru	sul
pim	lus	kam	nud	saat	ei	joo	na
bo	kät	bo	i	nud	vii	le	kut
vii	ber	ter	mul	saa	mi	tu	na
ter	mis	na	ar	du	pii	dan	pal
sõ	sa	mõt	si	saat	le	vii	le
le	tu	mas	kas	na	ko	nud	sul

Siia ruudustikku on peidetud kirjanduslikus kuukirjas „ILO“ nr. 2 (detsember 1919) ilmund katke ühest luuletusest. Kes uurib selle välja?

Vastutav toimetaja ja väljaandja Carl Sarap. — Trükitud K.-Ü. „Postimehe“ trükikojas, Tartus
Järeltrükk ja piltide reprodutseerimine ilma „Odamehe“ loata keelatud

„Kuidas sul kahevõitlus selle itaallasega eile läks?
„Huvitavalt! See pergel oli mõõganeelaja!“

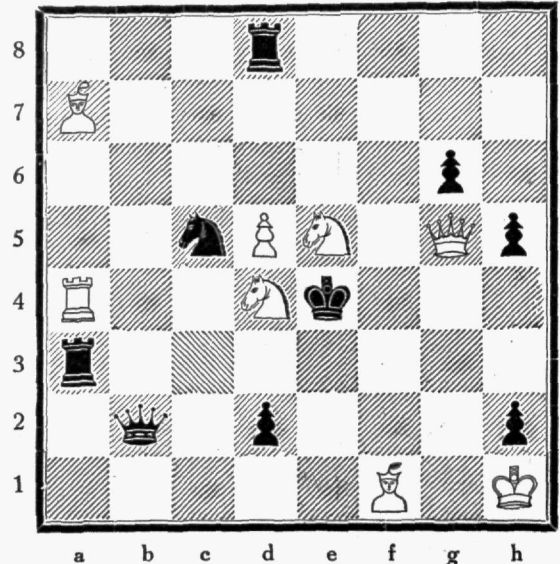
H. Abeking („Berl. Ill. Z.“)

Male

Ülesanne nr. 5

Kurt Laue, Halles

(„Wiener Schachzeitung“ 1924)

Valged : Kh1, Lg5, Wa4, Oa7, f1, Rd4, e5, Jd5 (8).
Mustad : Ke4, Lb2, Wa3, d8, Rc5, J:d2, g6, h2, h5 (9).
Matt kahe käiguga.

Ülesande nr. 3. lahendus

1. Rc3—b5. — Õige lahenduse saatsid A. Jakobson, W. Jürgens Tartust, K. Lepper, E. Päss Tallinnast, M. Villemsen Pärnust ja J. Uusmann Loksalt.

A.-S. „Gloria“

shokolaadi ja kompeki vabrik

Tina tänav nr. 9

Töötab ajakohase sissesäädega ja valmistab parematest ainetest ainult kõrgeväärtuslikke ja puhtamaitsega kaupasad

Proovides leiate kaupade õige väärtuse

Saada igal pool

Ostmisel palume meie firmat tähele panna, et mitte järeletehtud kaupa saada

Suur ladu

Õmblusmasinad „Mundlos-Original-Victoria“ ja „Veritas“ kodu ja tööstuse tarvis | Kudumismasinad Claes & Plentje, Mühlhausen, moodsate jakkide, kleitide, kamasside kudumiseks jne. Parem teenistusallikas naisterahvastele | Jalgrattad „Wanderer“ ja „Brennabor“, kõige uuemad mudelid | Kirjutusmasinad „Kappel“, uuem mudel | Paljundamise aparaat „Opalograph“ kõige uuem uuemaist | Pilutamismasinad ja kurbli-tikandusmasinad.

Lier & Rossbaum

Tallinn, Rataskaevu tänav 5

ALBERT ORG'I KIRJASTUS O. - Ü.

Tallinn, Viru tän. nr. 8
„KODU- JA KOOLIRAAMATUD“

I seeria. Noorsoo kirjandus

Toimetanud Hugo Raudsepp

- Nr. 1. Cervantes. Don Quijote Mk. 225.—
Nr. 2. Swift. Gulliweri reisid „ 125.—
Nr. 3. M. Twain. Tom Sawyeri juhtumised „ 225.—
Nr. 4. F. E. Burnett. Väike lord Fauntleroy „ 150.—
Nr. 5. Oös ja jääs. Fr. Nanseni ekspeditsioon 1893—1896 „ 100.—
Nr. 6. Hauff. Karavaan „ 100.—
Nr. 7. Stevenson. Varanduste saar
Nr. 8. Jerome-Jerome. Kolm meest paadis

II seeria. Ilmakirjandus

- Nr. 1. Homeros. Ilias
Nr. 2. Homeros. Odysseia
Nr. 3. Lamartine. Graziella Mk. 125.—
Nr. 4. Lagerlöf. Vagajutt Kristusest „ 120.—

III seeria. Populaarteadus

- Nr. 1. A. Tammann. Eesti üldised laulupidud XIX aastasajal Mk. 150.—
Nr. 2. H. Raudsepp. Sentimentalism „ 150.—
Nr. 3. A. Jansen. Renaissance aja suurmeistrid (17 pildiga) „ 175.—

IV seeria. Elulood

- Nr. 1. A. Tammann. Jüri Vilms Mk. 150.—
Nr. 2. Livingstone'i elu „ 100.—

Rahvaraamatud

- Nr. 1. Ed. Poe. Kuldmaidikas Mk. 20.—
Nr. 2. J. Bunin. Isand San Franciscost „ 20.—
Nr. 3. F. Otto. Kullakaevajate pidu „ 20.—
Nr. 4. Wells. Jumal, Jimmy Goggles „ 20.—

Saada kõikidest korralikkudest rmkpl., jällemüüjatele ja raamatukogudele %

Õpetatud Eesti Seltsi väjaannete pääladu on „Odamehe“ rmkpl. Cartus

Pääle vanemate väljaannete soovitame uuemaid:

Jahresbericht der estnischen Philologie. Band I (Jahr 1918). H. 100.—

Jahresbericht der estnischen Philologie und Geschichte. Band II (Jahr 1919). H. 200.—

Sitzungsberichte d. Gelehrten Estnischen Gesellschaft 1921. H. 120.—

„Odamees“, Tartu, Promenaad 7-a. Tel 67

Õpetatud Eesti Seltsi väljaandel ilmus

„Sitzungsberichte d. Gelehrten Estnischen Gesellschaft 1922. Hind 200.—

„Odamees“

„ODAMEHEL“ ILMUS

Fr. Puusepp: **Keelelised harjutused** õigekirja õppimiseks koolidele ja iseõppijatele. 3., 4., 5., ja 6. õppeaastale. 200 harjutust. II muutmatu trükk. Hind endiselt 100.—

PEEGLIVABRIK

H. TÖNISSON & KO
AKTSIA SELTS / TARTUS
VALMISTAME KOIKSUGU PEEGLID
JA LIHVIME MÖÖBLI-KLAASI

R. Brettii riidekauplus

Suurturg 7, raekoja ees,

soovitab kodumaa vabrikutest
möödukate hindadega

naisterahva palitu ja mantli
meesterahva
kalevi, kreppkalevi ja drapi
musliini, kretongi ja oksfordi
halblinei, madapolami ja batisti
koiksugu kleidi ja pluusi

riiet

Ed. Uusen

Rätsepp Tartus
Promenaad 4

EESTI PANK

OSAKONNAD KÕIGIS MAAKONNA LINNADES

Arvete seis 31. mail 1924

AKTIVA

Kassa:		
a) pangatähed	475.526.400,—	
b) riigikassatähed, vahetusraha jne.	613.229.512,50	1.088.755.912,50
Väärtpaberid		77.838.516,—
Kulla arve väljamaal		378.556.475,—
Välisvaluuta		31.437.704,—
Laenuid välisvaluutas		502.088.397,—
Diskonteeritud vekslid		1.808.873.492,—
Konto-korrent arved		2.754.339.620,—
Akkrediitvide ja garantiide laenuid		875.697.731,—
Väljamaa korresp. „Nostro“		55.681.534,50
Korrespondendid „Nostro“		3.278.253,—
Korresp. välisvaluuta „Loro“		198.403.342,—
Korrespondid „Loro“		4.837.969,50
Osakonnad		318.344.472,—
Mitmesugused arved		100.826.315,24
		<u>8.198.959.733,74</u>
Väärtused depooos		845.322.023,32
Inkasso dokumendid		243.040.527,—

PASSIVA

Põhikapitaal	250.000.000,—
Tagavarakapitaal	72.283.136,—
Amortisatsioon kapitaal	2.666.787,50
Pangatähed	2.250.000.000,—
Riigikassa	1.919.236.484,50
Hoiusummad	1.649.182.979,—
Väljamaa korresp. „Nostro“	280.073.843,50
Korresp. välisvaluuta „Loro“	151.166.569,—
Korrespondendid „Loro“	12.270.147,—
Akkrediitivid	145.501.532,—
Garantiid	666.132.653,—
Osakonnad	321.823.485,50
Mitmesugused arved	240.518.203,—
1923. aasta puhaskasu	238.103.913,74
	<u>8.198.959.733,74</u>

JUHATUS

PANK TOIMETAB KÕIKI PANGAOPERATSIOONE KODU- JA VÄLJAMAAL

Raamatukogudele

soovitab „Odamees“ paremat kirjandust:

Algupärane ilukirjandus

- H. Adamson: *Mulgimaa*. Kirjanduslikkude ajakirjade läbi tuntud luuletaja ainus luuletuskogu. Hind 30. — ja 15. —
- A. Alle: *Carmina barbata* (Habemikud laulud). Luuletuskogu. Hind 75. —
- A. Alle: *Üksinduse saartele*. Luuletuskogu. Hind 100. —
- A. Gailit: *Klounid ja faunid*. Fõljetoone kogu. Sisaldab rohkesti pilte, karikatuure ja kirjanikkude käekirjanäiteid. Ainus sarnane raamat eesti kirjanduses. H. 180. — ja 120. —
- A. Kallas: *Kui pisarad kõnelevad*. Religioos-filosoofiline teos. Parem raamat sellelaadilises eesti kirjanduses. H. 100. —
- A. Kivikas (M. Karus): *Sookaelad*. Külajutud. Noorema põlve anderikkama kirjaniku esimene ja rohkesti kiitvat arvustust teenind teos. H. 40. —
- A. Kivikas: *Jüripäev*. Romaan külaelust, meie lähemast minevikust. Autori suurem teos. H. 250. —
- A. Kivikas: *Ristimine tulega*. Romaan meie vabadussõjast. H. 200. —
- A. Kivikas: *Verimust*. Novellid meie vabadussõjast. H. 150. — ja 100. —
- A. Kivikas: *Verine väits*. Novell. H. 50. —
- O. Luts: *Harald tegutseb*. H. 65. —
- M. Metsanurt: *Epp*. Novell. H. 40. —
- G. Rappo: *Uks lahti!* Komöödia. H. 40. —
- K. Rumor (Ast): *Tuled sügisõõs*. Novellikogu. H. 75. —
- J. Semper: *Jäljed liival*. H. 50. —
- J. Semper: *Pierrot*. H. 50. — ja 40. — „Jäljed liival“ ja „Pierrot“ on autori paremad luuletuskogud.
- A. Tassa: *Nõiasõrmus*. Fantastiliste novellide kogu. H. 75. —
- F. Tuglas: *Maailma lõpus*. Novell. H. 100. — Arvustajailt Tuglase paremaks teoseks nimetatud.
- F. Tuglas: *Jumala saar*. Novell. H. 75. —
- M. Under: *Eelõitseng*. Luuletuskogu. H. 75. —
- H. Visnapuu: *Amores*. Armastuslaulud. H. 50. —
- H. Visnapuu: *Jumalaga, Ene!* Luuletuskogu. H. 75. —
- H. Visnapuu: *Taliharj*. Luuletuskogu. H. 100. —

Tõlkeilukirjandus

- C. Doyle: *Prof. Baumgarten*. Naljajutt. H. 15. —
- N. Jevreinov: *Lõbus surm*. Näidend. H. 100. — ja 75. —
- A. Lichtenberger: *Mu väike Trott*. Romaan. H. 75. —
- J. London: *Juhtumised inimesesõjate saarel I—III*. Romaan. H. kokku 75. —
- J. London: *Kahe nädala mees*. Novell. H. 20. —
- M. Read: *Valge kinnas*. Romaan. H. 75. —
- J. H. Rosny: *Kolesuur koobasmaa*. Fantastiline novell. H. 35. —
- O. Wilde: *Käntervilli tont*. Õudusejutt. H. 30. —
- O. Wilde: *Salome*. Draama. H. 60. —

Loodusteadus

- H. Bekker ja A. Audova: *Andmed Pühajärve uurimisest*. Suur teos rohkete ilustustega, tabelitega ja mitmevärvil. kaartidega. Ainus sellelaadiline teos eesti kirjanduses. H. 160. —
- H. Bekker: *Paeseina profiil Martsal*. H. 15. —
- A. Audova: *Järve taimed*. Piltidega. H. 30. —
- M. Univer: *Bioloogia*. H. 75. —

Lastekirjandus

- J. Kuulberg: *Laste sõber*. Mitmevärviliste kivitruki piltidega. H. 120. —
- A. Kivikas: *Nõuannja*. Muinasjutt piltidega. H. 60. —
- A. Kivikas: *Lumimemm*. Muinasjutt piltidega. H. 60. —
- K. A. Hindrey: *Loomade mäss*. H. 75. —
- Kullaketrajad*. Muinasjutt piltidega. H. 75. —
- Kuida seitse rütseppa Türgi sõtta läks*. Muinasjutt piltidega. H. 15. —
- Põhjakaru*. H. 10. —
- Sõnakuulmata Zeppelin*. H. 12.

Kirjandus. Kunst. Keel

- F. Tuglas: *A. H. Tammsaare*. Essee. H. 75. —
- F. Tuglas: *Arthur Valdes*. Essee. H. 75. —
- F. Tuglas: *Henrik Jbsen*. Essee. H. 50. — ja 30. —
- F. Tuglas: *William Shakespeare*. H. 75. — ja 60. —
- F. Tuglas: *Eesti uuem ilukirjandus*. H. 75. — ja 60. —
- R. Griwing ja P. Ilves: *Kirikumuusika*. H. 100. —
- J. Aavik: *Muusikalised kirjad*. H. 75. —
- P. Grünfeldt: *Mälestused Juhan Litvist*. H. 40. — ja 30. —
- N. Kulbin: *Kubism*. H. 30. —
- E. Meumann: *Esteetika*. H. 160. —
- J. Semper: *Näokatted*. Artiklite kogu kirjanduse ja kunsti üle. H. 150. — ja 125. —
- O. Loorits: *Eesti keele grammatika*. Eesti õigekeelsuse käsiraamat. H. 250. —
- A. Kivikas: *Maha lüüriline shokolaad*. H. 20. —

Eesti ajalugu

- H. Kruus: *Saksa okkupatsioon Eestis*. H. 150. —
- H. Kruus: *Jaan Tõnisson*. H. 90. —
- A. Vaga: *Viru väerind vabadussõjas*. H. 160. —
- R. Kangropool: *Balti saksluse viimised vägimehed*. H. 65. —
- A. Kruusberg: *A. Grenzsteini võitlus Jaan Tõnissoniga*. H. 75. —
- A. Kruusberg: *Venestamise tulekul*. H. 60. —
- A. Kruusberg: *Revisjoni tulekul*. H. 75. —
- R. Roht: *Julius Kuperjanovi elulugu*. H. 20. —
- A. M. Tallgren: *Saaremaa ja Muhu muinasjäänused*. H. 300. —

Koguteosed

- Siuru II*. Album. H. 150. —
- Siuru III*. Album. H. 150. —
- Looming*. Album. H. 100. —
- Mõtteid valmivast intelligentsist*. Koguteos meie rahvuskultuuriliste küsimuste üle. H. 250. —
- Ilo I—XII*. H. 735. —
- Odamees*. Toim. F. Tuglas. H. 50. —
- Odamees*. Toim. A. Alle. H. 50. —
- Odamees*. Nr. Nr. 1—20 ä 40. —
- Soome — maa, rahvas ja kultuur*. H. 450. —

Mitmesugust

- Kirjanikkude palgaküsimus*. H. 20. —
- Koolimajade põhikavandid*. H. 100. —
- Taimevärvide õpetus*. H. 30. —